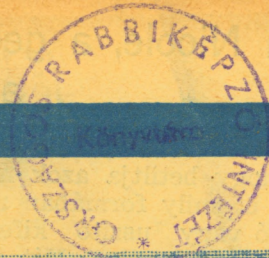

Ujút

X/19

rodalmi és kritikai szemle

Szerkesztő: MÁRKUS ALADÁR

A megújódott zsidó nép
óceánjáróján büszkén leng
a kék-fehér lobogó! . . .

Leon Nicole, a genfi kanton elnöke nyilatkozik az Uj Utnak

Genf város tanácsa közölte a lapokkal, hogy betiltja azok megjelenését ha bármily formában megsértő, lealázó vagy uszító kifejezések vannak a zsidók ellen. Két antiszemita szennylap ellen hozta meg a genfi városi tanács egyhangúlag ezt a határozatot.

Ezen alkalommal felkerestem Leon Nicole urat, a genfi kanton elnökét, ki a következőket mondotta:

„Ha a zsidóságban megvolna jobban az összetartás, különböző politikai nézetüket félretéve, mindenkor ugyanezt az eredményt kell hogy elérjék. Joga van minden zsidónak, mint bármely más polgárnak, szabadságáért harcolnia.

Az antiszemitizmus a csőcselék torzszülettje.

A történelem bizonyítja, hogy mindazon

országok, hol a zsidóságot bántalmazták, vagy kiűzték, saját magát tette tönkre. A zsidóság fontos kelléke az élet óraműjének.

Nélküle nemcsak gazdasági helyzetünk romlana, de egyuttal szellemi életünk is.

A Biblia az erkölcs remekműve, a Talmud a szellem kincstára, és boldog lehet az a nép, mely ezen kincsek birtokosa.

Peszach, a szabadság ünnepe.

Vajjon van e joga a zsidóságnak a szabadságot ünnepelni holott a szabadság minden útja el van zárva előle. Nem vágunk-e ma is szolgái a Faraóknak? Harcoljunk jogos szabadságunkért! Szűnjön meg végre a gyűlölet féktelen hadjárata, hogy végre joggal ünnepelhessük a szabadság ünnepét! . . .

Berkovits Zoltán (Genf)

Mit mondott 1928-ban a müncheni egyetem rektora az antiszemitizmusról és a fajelméletről.

Dr. Vossler a müncheni tudományos egyetem rektora 1928-ban egy antiszemita diákzavargás alkalmával előadása keretében a következőket mondotta:

— Kérdezem Önöktől — fordult a hallgatósághoz —, összefér-e a diák becsületével, hogy lépten-nyomon félreszorítsa zsidó vallású egyetemi polgártársait? Nem gondolnak önök azokra a vitéz zsidókra, akik 1914-ben velünk együtt kimentek a harctérre és német hazájukért harcolva hősi halált haltak?

Letagadhatják-e önök a tényt, hogy csak magának az egyik diákszövetségnek, amelyet önök kebelükből kizártak, 22 hősi halottja van?

Ezeket az áldozatokat önök elfogadták és most gyűlölködéssel fizetnek értük?!

Mit szól ehhez a német becsületérzés? És hát csak a német honvédelemből vették ki a zsidók a maguk részét?

Egyetemünk elmeosztályának kutatóintézetét majdnem egészen egy zsidó finanszírozza

és a német tudománynak nemcsak Bajorországban, de az egész birodalomnak is kiváló

zsidó művelői vannak. Amannak anyagi támogatását, emezeknek tudományos felfedezéseit elfogadják és erre azzal felelnek hogy: Juden hinaus! . . .

Vegyék tudomásul azt is, hogy keleti határainkon túl már régen elsüllyedt volna a szláv tengerben a német kultúra, ha a zsidóság nem hősiessen védelmezi.

Beszélt még a rektor a fajelméletről és fajvédelemről is.

— Erre kár csak egy szót is vesztegetni, — mondotta. — Ez tisztán zoologiai, nem humánus argumentum és csak az lovagolja ezt a paripát, aki

az emberi állatvilágban akar mozogni.

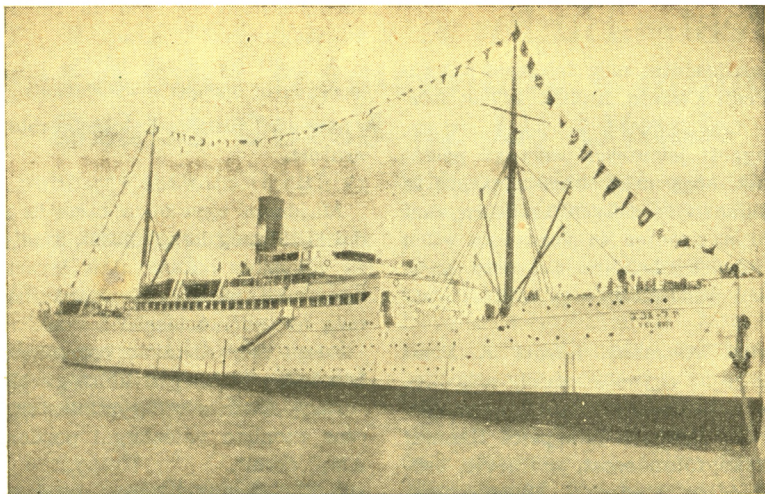
De ne felejtsek el, hogy az egyetem nem állatsereglet!

*

Ez a beszéd mindössze 8 évvel ezelőtt hangzott el.

Milyet fordult azóta a világ! . . .

A múlt héten emléknapot rendeztek Németországban a világháborúban elesett hősök tiszteletére. Ezzel kapcsolatban rendelet érkezett a berlini zsidó hitközséghez, amely megtiltotta, hogy a zsidók házaikat fellobogózhassák.

A megújódott zsidó nép első óceánjárója.

Maimonides ünnepségek

A nemzeti ünnepek jegyében zajlottak le a Maimonides ünnepségek Spanyolországban.

A madridi ünnepélyt, amelyen a köztársaság elnöke is képviseltette magát, a közoktatásügyi miniszter nyitotta meg.

Az országos ünnepségek fénypontja a cordovai tudományos akadémia emlékünnepé volt, amelyen a tudományos világ legkiválóbb reprezentánsai vettek részt.

A cordovai ősi zsinagógából, ahol egykor halálhörgés között a martirok jajveszékelése zúgott az Ég felé, most, hosszú évszázadok után büszkén és hálatelten hangzott fel a semá Jisráél! . . .

Négy és fél évszázad után végre megkapta a spanyol zsidóság a legfényesebb elégtételt .

Az egyetemes zsidóság szempontjából azonban ez a szatiszfakció csak szerény résztörlesztés arra a még folyton szaporodó adósságra, amelylyel az Élet tartozik a diaszpórában élő zsidó népnek.

Amidőn ugyanis ma Spanyolországban az isteni igazság diadalhoz segítette a zsidók emberi jogát, fájdalom, ugyanakkor még sok helyütt a középkori barbarizmust is megszé-

gyenítő kegyetlenséggel tiporják azt.

A történelem tanulsága szerint előbb-utóbb ezekben az országokban is felvirrad a zsidók teljes felszabadulásának hajnala . . . de mennyi megaláztatást, kinszenvedést kell addig ártatlanul viselnie az üldözött zsidó népnek!

S milyen tengerárja a könnyeknek fog még leperegni a zsidó arcokról! . . .

Maimonides képe a cordovai zsinagóga bejáratának ornamentikájában.

Pest—Buda

Mult héten tartotta meg felemelő hangulatban a Pesti Chevra Kadisa 147-ik közgyűlését.

Az elhangzott jelentések ragyogó példáját mutatták, hogy még ebben a súlyos és válságos időkben is milyen eredményeket lehet elérni a nyomor és szenvedés ellen folytatott küzdelemben, ha azt arra hivatott nemesen gondolkozó egyéniségek irányítják.

A sok zsidó intézmény között a Pesti Chevra Kadisa az egyedüli, amely még erején felül is teljesíti emberbaráti missióját.

A közgyűlés lelkesen ünnepelte Krámer Miksa kormányfőtanácsost, a Chevra örökös elnökét és dr. Endrei S. Henrik igazgató-főtítkárt, akik a nemes ügy szolgáltatában elévülhetetlen érdemeket szereztek.

*

A Pesti Izr. Hitközségnek minden eddigi kísérlete, hogy a Budai Hitközséget autonómiájától megfoszthassa, fiaszkóba fulladt.

A kudarc okául azt tünteti fel, hogy a Budai Hitközség vezetősége az ősválasztók akarásával szembehelyezkedve, csupán egyéni érdekek miatt gáncsolja el az egyesülés magasztos eszméjét.

A pestiek ezért mindenáron ősválasztást akartak kiprovokálni.

A budai vezetőség azonban nem akarván felesleges izgalomnak kitenni hitközségét, kitért a provokáció elől.

E hó elején azonban lejárt a Budai Chevra Kadisa képviselőtestületének mandátuma s ennekfolytán a vezetőség választást rendelt el.

A pesti hitközségnek ez kapóra jött. Azonnal mobilizálta kortes-nagyüzemét és a Budai Chevrát Szanáló Párt cégér alatt belevetette magát a választási küzdelembe.

A pestiek mindenáron győzelmet akartak kicsikarni, mert hiszen ezzel igazolást nyert volna az, hogy a budai ősválasztók tényleg egyesülni akarnak a pesti hitközséggel.

Gurult a pengő. Kilátásba helyezett állások és kőved-ígéreték homályosították el a budai közvélemény horizontját.

A választás napján a budai chevra székháza előtt Eppler Sándor a pesti hitk. főtítkára irányította 40 autóval a választási küzdelmet.

A budai józan polgár azonban nem ült

fel az autóra, és nem ült fel a hangzatos jelszavaknak. . .

A pesti hitközség pártja mindössze 258 szavazatot kapott.

A budai hitközség lehengetelő győzelmet aratott.

*

Majdnem egyidőben tartotta meg a Budai Hitközség közgyűlését, amelyen a chevra választás hatása alatt lever hangulatban csak jelentéktelen számban jelentek meg az unifikációsok.

Alapi Béla a kákán csomókeresés jegyében indította meg a költségvetési vitát.

Nagy Elemér belügyminiszeri számtanácsos azonban valósággal pozdorjává zúzta Alapi érveit.

A költségvetést három szavazattal szemben elfogadták.

Ezután az Unifikációs párt javaslat formájában deklarációt olvasott fel, amely szerint helyteleníti dr. Kriszhaber Adolf, a budai hitk. elnökének a kongresszuson tanúsított magatartását és tiltakozik az ellen, hogy ő a Budai Hitközség nevében beszélt, amelyhez nem volt joga.

Gesztes Ferenc, szokott szellemességével nevetségességbe fullasztotta a bizarr állásfoglalást és indítványozta, hogy a közgyűlés jegyzőkönyvben öröktette meg az elnök gerinces magatartását és szavazzon bizalmat neki.

Nagy meglepetés következett.

Gesztes indítványait egyhangúan fogadták el.

Erre a közgyűlésen megjelentek felugrottak helyükről és percekig lelkesen tapsoltak.

„Éljen az elnök! . . . Éljen Diósi főjegyző” harsant fel a terem minden oldaláról. . .

*

Lapzártakor értesülünk, hogy a Budai Hitközség vezetősége jogorvoslattal élt az országos gyűlés sérelmes adójavaslatával ellen.

Komoly zsidó körök biztosra veszik, hogy ezt a javaslatot, amely a Budai Hitközség létalapját és 800 éves függetlenségét veszélyezteti a felettes hatóság nem fogja jóváhagyni.

A varsói nemzetközi hegedű művész verseny 9 győztese közül 6 zsidó.

Az első díjat a 15 éves francia zsidó: Ginette Neveu nyerte.

Nem veszhet el az a nép, amely így ragaszkodik tradícióihoz - mondta Szabó Dezső az Új Utnak

Ugy él, mint egy száműzött király: csendben.

Semmi sem bántja, ami a világon történik.

Bölcs, fölényes az „Elsodort falu” szerzője, Szabó Dezső.

Az 1920-as zavaros időkben az ifjúság irányítója, vezére volt, s mint ilyen eléggé szélsőséges elveket vallott.

Azután lehiggadt.

Sok mindent, amiről azelőtt hallani sem akart, helyesen kezdett látni.

Nem páfordulás, az élet bölcsesége ez nála.

Kávéház asztalánál, mely az ifjú nemzedék zarándok helye, beszélgett velem a

zsidóság történelmi helyzetéről és szerepéről.

Kialakult véleménye egészen meglepett.

— „Kérem, — kezdte beszédét, én sohasem vitattam a zsidóság történelmi elhivatottságát.

Sőt vallom, hogy enyésztoje a népek fejlődésének. A kultúra vándorai ők, akik mindenüvé magukkal viszik a könyvet, amit mindennél jobban tisztelnek. Látom a hibáikat, de látom a jótulajdonságaikat és igyekszem igazságos lenni. Azt hiszem, ha mindenki az eszével itélné meg a zsidóság helyzetét, nem lenne ilyen nagy az antiszemitizmus. És ami a jó: nem lenne ilyen mértéktelen és fanatikus . . . Hogy az én álláspontom mi, arról a könyveim tanuskodnak. És most engedje meg, hogy idézzem az Elsodort falu egy részletét, amikor megírom, hogy egy időben egy zsidótemplom szomszédságában laktam és onnan figyeltem, hogy milyen buzgón járnak a templomba. Akkor alakult ki bennem az a szilárd meggyőződés, hogy nem veszhet el az a nép, amely így ragaszkodik a tradíciókhoz, amely ennyire félre tud tenni minden személyi érdeket akkor, ha a köz, az össz-

zsidóság érdekeiről van szó. . .

— Zsidótemplomban volt már?

— . . . Igen . . . Egyszer . . .

Egy drága felejthetetlen zsidó tanárom kérésére. Hosszúnap volt. Mondhatom, megdöbbentő hatással volt rám. Egy pillanatra mintha megértettem volna ennek a hányatott népnek a sorstragédiáját . . . Most persze azt kérde: hogyan? Én . . . és a zsidóság . . . Én dicsérem a zsidóságot? De én mindjárt felelem is: én mindig elismertem és nagyra becsültem a zsidóság erőnyeit és értékeit. Mindig csodáltam bennük a tudásszomjat, de családi élet szentségét és azt a tiszteletet, amelyet nagyjaira felnéznek. Nincs még egy nép a világon, amely ennyire becsülni, értékelni és tisztelni tudja azt, aki tudása fölé emelkedik. Zsidó törvény írja elő azt, hogy a tudás előtt fel kell állni, még akkor is, ha fiatal . . .

— Amikor tanárkoromban nem egyszer kirándulni vittem az osztályomat, míg a másvallású fiúk mind a szabadban hancuroztak, veszekedtek, addig a zsidó fiúk percről-percre jöttek hozzám új kérdésekkel: ennek a növénynek mi a neve? És ennek?

A zsidóság tudásszomja csodálatos. És: scientia potestas. A tudás hatalom. A zsidóság hatalma a tudás.

Sz. S.

I N G	Férfi fehérneműek
	mérték szerint is gyári árban
	Balázs-nál
	BUDAPEST VII., Kazinczy-utca 28.

Zsidó rabbi, egy híres magyar népdal szövegírója

A XVIII. században született meg a hasszidizmus. Megalapítója Bál Sém volt. Egészen új, a zsidók előtt addig nem ismert világot tárt fel: a szabad természetet a maga ezernyi titkával és szépségeivel. Új világot nyitott meg, amiről azt hirdette, hogy nemcsak a folytonos ima, a bűn feletti töprengés, az egyedüli út, amelyen Istenhez közeledhetünk, hanem eljuthatunk Hozzá úgyis, ha szeretjük teremtvényeit: az embert, az állatot, növényt, virágot, mert „mindezekben, sőt még a kövekben is lakozik egy-egy rész, az Ő mindenütt jelenlévő lelkéből.”

Bál Sém, gyakran hetekig járta az erdőt, mezőt és az ő példáját követte egy magyar híve is: Taub Eizig, a kállói caddik.

Édesapja a kor szokása szerint igen korán megnősítette és szárnyára bocsátotta. A vézna testű, álmodozó lelkű ifjú meg sem kísérelte a boldogulást a kereskedői pályán.

Viszontagságos vándorlás után került el Nikolsburgba, a nagyhírű rabbi Smelke iskolájába, ahol a Tóra tanulmányozásának szentelte életét.

Két esztendőt töltött itt folytonos tanulással. Ekkor Mestere megtudta, hogy kedvenc tanítványa asszonyt hagyott otthon, aki őt várja és ezért pirongatások után megparancsolta, hogy haladéktalanul térjen vissza hites párjához.

— Nem merek hazamenni, — mondotta szomorúan — mert nem tudom eltartani családomat.

— Légy melamed! — tanácsolta a rabbi.

— Hiszen magam is még tanulásra szorulok! — aggályoskodott az ifjú.

— Akkor hát légy rebbe! — tréfálkozott az ősz mester — de mindenestre térj vissza elhagyott feleségedhez! . . .

Az ifjú ismét vándorbotot vett kezébe és elindult hazafelé és a véletlen hozta össze őt Debrecen határában Jankev Hirsch, a gazdag kállói rásekóllal, aki fiai tanítását bízta rá. Röviddel azután rabbivá választották és szent életével híre még külföldön is ismertté tette nevét.

Sok munkája mellett mindig talált időt arra, hogy az erdőket járja.

Egy ilyen séta közben tilinkó hangja ütötte meg fülét.

Megindult a hang irányában. Fiatal pásztorfiút talált, akit megkért, tanítaná meg a dalra. A pásztorfiú készségesen elfujta a nótát.

— Megveszem tőled ezt a nótát — szólt a rabbi és pénzt adva a fiúnak eltávozott.

S ime csoda történt: a pásztor azonnyomban elfelejtette a dalt, amely eladott.

A rabbi a dalhoz szöveget írt:

*Szól a kakas már
Majd megvirrad már
Zöld erdőben, sík mezőben
Sétál egy madár
Micsoda madár
Micsoda madár*

*Sárga lába, kék a szárnya
Engem oda vár
Várj madár várj
Várj madár várj
Ha az Isten neked rendelt
Tied leszek már . . .*

Buzgó hívei a szövegnek szimbolikus értelmet tulajdonítva úgy értelmezték, mint a zsidóság Messiás várásának kifejezését. Így toldottak ahhoz két héber sort s ebben a formájában gyakran hallani ma is a Kálló vidéki zsidóknál:

*Szól a kakas már
Majd megvirrad már
Jibóné hámikdos ir Cion tömálé
(Ha felépül Cion és a Szentély)*

*Mikor lesz az már?
Vesom nosir sir chodes uvirnono náálé
(Új dalt ujjongva énekelünk majd).
Mikor lesz az már?! . . .*

Apróságok

Ujjongással olvassa a megtört gáluth-zsidó: ötvenezren, százezren voltak. Egyenes volt a hátuk, nyílt a tekintetük és rengett a föld lépteik alatt. Barnán szikrázott a nap testükön, amikor lépkedtek, úgy hullámoztak izmaik mint a tenger hullámai. . . Sok, sok ezer zászló a világ minden tájáról, mindenünről ahonnan a sokezer ifjú érkezett, mosoly és öröm minden arcon és a nagy tenger a láthatáron is olyan ragyogóan szép és gigantikus, mintha szimbolizálná e fiúkat, akik viszatértek őseik földjére demonstrálni, hogy él még a zsidó nép . . . Makkabiáda van, a zsidó erő és élni akarás manifesztációja Tel-Avivban!

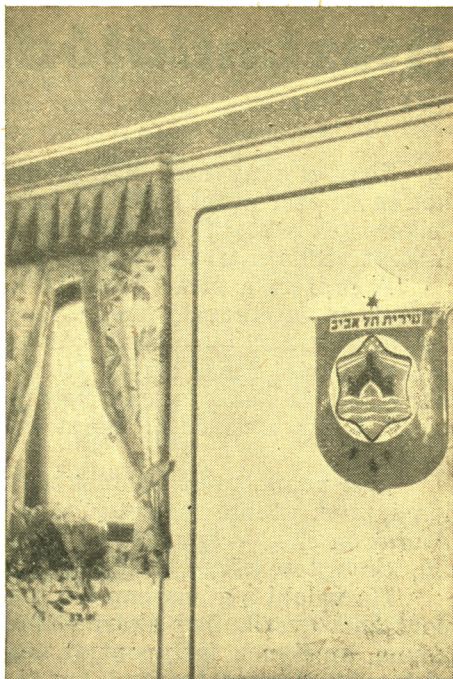
Elöl lépked az ausztriai Hakoah, a zsidó sport első és nagymultú képviselője, utánuk az afrikai, fokföldi „Kadimah”, utánuk a bulgár Makkabi-csoportok és a német Makkabi leánycsoportjai, mind gyönyörű kék-fehér ruhákban. Utánuk az Erec-jiszróeli városok és kolóniák Makkabi-csoportjai, öregek, ötven éves emberek a sorokban és fiatal kis Makkabi-gyerekek, akik semmit sem tudnak a gáluthról . . . Egyenes sorok, sok-sok száz sor, sok száz zászló, mint egy nagy erdő, nő és erősödik Israel fiatal erdeje és millió erős, sudár fa fog így kinőni, demonstrálva népünk élni akarását! . . .

*

A cionista szervezet élén baloldali intézőbizottság áll. Az offenzív cionista csoportok kiszorultak a vezetésből. És ennek ellenére „reviidálva” van az egész cionista szervezet, vagy ahogyan mondják: „revizionista lett az elnök is”. Jellemző eset történt most a cionista végrehajtó bizottság jeruzsálemi ülésén. Sokolow Nachum, a szervezet elnöke, nagy beszédet mondott, egészen nemzeti szellemben és a beszéd folyamán többször ismételte a „Zsidóállam” szót.

Eddig az elnök sohasem merte ezt a szót nyilvánosan kimondani, mindig „Zsidó nemzeti otthon”-t mondtak. De, a revizionizmus győzött. Megtört a jég és még Weizmann professzor is transzjordániai telepítésről beszél és a zsidóállamról.

„Palkor” baloldali távirati iroda az egyedüli, amely Sokolow elnök beszédéből törölte a „Zsidóállam” szót.

Tel-Aviv város címere a zsidó óceánjárón.

A „Palkor” még ma is azt hiszi, hogy a „Zsidóállam” eszméjét egy tollvonással törölni lehet a zsidó köztudatból.

*

A magyar sajtó közli, hogy Kádár Lehel, az ismert zsidófaló tró meghalt.

Kádár Lehel 1919-es években az Ébredő Magyarok szellemi vezére volt. Az akkori idők bizonyos „apróságai”-ért őt is felelőség terheli.

Nem először vette igénybe a zsidóság jó szívét.

Néhány évvel ezelőtt a pesti Zsidó kórházban gyógyították.

A gyógyult újra szidta a zsidót.

Milyen nagy a zsidó emberszeretet, hogy halálos betegségében is zsidó kórház, zsidó orvos tette könnyűvé neki a szenvedést! . . .

A budapesti Aut. Orth. Hitközség legutóbbi rendes évi közgyűlésén óbudai Freidiger Ábrahámot nyolcadikban közfelkiáltással választotta meg elnökévé.

*

A budapesti Pamutművek r. t., amely tudvalevően németbirodalmi érdekelttség, az árja paragrafus alapján elbocsátotta összes zsidó vallásu alkalmazottait.

Asszimilálódhat-e a zsidóság?

Ezekiel könyvének XX. fejezetében azt olvassuk, hogy amikor őseink két és fél ezer évvel ezelőtt a babyloni fogságban synlódtek, a nép vénei felkeresték a köztük élő Ezékiel prófétát, és a nép nevében megkérdezték, miként várható Izrael jövődjének kialakulása.

A próféta a vének szemére lobbantja Izrael romlottságát, mert nem járnak az Örökkévaló útjain, megvetik a törvényt, megszegik a szombatot, megtörik az ünnepeket, bálványaik és erkölcstelen szenvedélyeik után járnak, pártot ütnek atyáik Istene ellen, ki többszörösen megnyilvánította szeretetét és gondviselését őseikkel szemben. Kemény szavakkal ítéli el Izrael bűnös életmódját, majd emelkedett hangon így szól a küldöttséghez:

„Az pedig, amit elmétekben forgattok, hogy t. i. olyanok akarunk lenni, mint a többi nemzetek, mint a föld más népei, nem fog elkövetkezni. Amint én élek — így szól az Ur, az Örökkévaló —, bizony hatalmas kézzel, kinyújtott karral és túláradó haraggal fogok uralkodni felettetek . . .”

Ha valaki a góluszban élő zsidó nép multját a jó- vagy balsors szempontjából grafikailag akarná ábrázolni, igen változatos hullámvonalat kapna, amelynek mélypontjai azokat a korokat ábrázolnák, amelyekben végromlás fenyegette őseinket, a magassági pontok pedig azokat, amelyekben az isteni gondviselés derűje terjedt Izrael fölött.

De míg a babyloni fogság idején, amely kornak ábrázolása okvetlen valamelyik mélypontra esik, az asszimiláció gondolata foglalkoztatta a népet és a prófétának teljes energiával kellett az asszimilációs gondolat ellen tiltakozni, addig a későbbi, góluszbeli történelem azt mutatja, hogy a mélypontok által ábrázolt korokban, minél jobban sűrűsödtek Izrael fölött a vészfelhők, annál kitartóbbakká tömörítette őket a vallási tudat és népfentartó ösztön .

Azt a kort, amelyben ma élünk, mindenesetre olyan pont jelölhetné meg, mely közelebb van a magassági ponthoz, mint a mélyponthoz — és mégis a zsidóság igen jelentős, különösen ponderabiler tekintélyes részénél erősen hasonlít a hangulat a babyloni fogságban synlódott ősök elkeseredés szülte hangulatához. Ha nem is mondják, de cselekedeteik azt fejezik ki: Immár felesleges a szombat, a rituális háztartás, a tálisz és a tefilin, ezek mind arra szolgálnak, hogy elkülönödjünk a népektől, holott a mi jelszavunk inkább az „nihilje kágojim” legyünk olyanok, mint a többi nemzetek tagjai.

De hát lehet-e Izrael más, mint amire Isten kiszemelte? Élhet-e Izrael törvényeink nélkül, szombat nélkül, ünnepek és hagyományok nélkül? Szabad a modern zsidóságot meghagyni abban a gondolatban, hogy számára a cionizmuson kívül csak egy út van és ez a teljes asszimiláció?

Nem kellene a széthúzás helyett minden energiánkat arra fordítani, hogy felrázzuk hitközségeinket abból a káros letargiából, melybe azokat az asszimilációs gondolat súlyesztette?

Egy új Ezekiel kellene, aki oda tudja dörögni a vezetőknek, a zsidó diplomás embereknek: „hoaulo ál ruchacem hojau lau szihje”, helytelen a gondolat, amellyel foglalkoztak, helytelen az út, amelyen jártok, amelyen igyekeztek saját népetek és hitetek rovására hozzáasszimilálódni a környezethez, magatokkal rántva a tömeget, mely bennetek látja a vezéreket!

Egészséges, öntudatos, modern zsidóságot szeretnék, amely esztétikailag is megfelelő formába öltöztetett hagyományos, szertartásos, vallásos zsidó életet éljen. Oly modern zsidóságot szeretnék látni, amely nem elégszik meg az elvekkel, de cselekedeteit összhangba hozza azokkal. Oly modern zsidóságot szeretnék látni, amely nem csupán azoktól kíván vallásos életberendezkedést, akiknél ez hivatalukból is következik, hanem hogy a modern hitközség minden tagja, a hitközségi elnöktől lefelé, a lehetőség szerint a vallás törvényei szerint rendezné be életét.

Meggyőződésem, hogy az ilyen zsidóságnak nemcsak a belső értéke emelkedne, de a túloldalról is tiszteletet és megbecsülést vívna ki a maga számára.

Ismeretes, hogy peszach szombatján Ezekiel híres vízióját olvassuk a kiszáradt csontokról, melyek életre keltek. A vízió leírása így végződik: „Igy szól az Ur, az Örökkévaló: Ime én megnyitom sírjaitokat, felhozlak titeket sírjaitokból, óh én népem elvezetlek benneteket Izrael földjére.”

Izrael él, mert Isten úgy akarja, hogy éljen. Akarjunk mi is élni, zsidó életet élni, üzzük el magunktól az asszimilációnak még a gondolatát is, mert a zsidóság sírja, melyről a próféta szól — az asszimiláció.

A peszach a geulo, a megváltás ünnepe, Isten megváltotta őseinket a testi rabságból, vajha megváltana minket a lelki rabságból is!

A szerkesztő üzen:

Klein Mihály, Casino. Házassága alkalmából szeretettel gratuláljuk. Mazl-tov!

Rosenthal Hermanné, Kvasy. Szívélyes üdvözlését, mélyen tisztelő kézcsókkal viszonozom.

Róth Dezsőné, Mnkacevo. Kedves atyja elhalálása alkalmából fogadja őszinte részvétünk kifejezését.

Palkovits Lipót, Uzhorod. Lekötelező és önzetlen szíveségéért hálás köszönetemet juttatom kifejezésre.

Farkas Kálmán terménykereskedő, Salonta: 25 éves házasságuk évfordulója alkalmából úgy a magam, mint szerkesztő-ségem nevében őszintén gratulálok.

Gottlieb Aladár, Cluj: Nyolc éves házasságom alatt még nem fordult elő. Feleségem beismerte, hogy tévedett. Előfizetése tényleg 1934. dec. 31-én járt le. Zsidó szeretettel köszöntöm Önt.

A lengyel rádió vezetősége a jövőben héber és zsargon műveket is fog közvetíteni.

*

A palesztinai nagy mufti társadalmi akciótíndított, amely szerint azokat a mohamedánokat, akik földet adnak el zsidóknak, egyházi átokkal sújtja és megtiltja ezek halottainak elföldelését.

*

A csehszlovákiai Brit Trumpeldor április 21 és 22-én tartja VI. országos konferenciáját Mukacovon.

A konferencia alkalmából mutatják be

„Sabrah-t, az első hébernyelvű beszélő filmet.

*

Sándor Pál, a magyar zsidóság bátor vezére és lángelkű szónoka 75 éves lett.

A zsidó felekezeti lapok őt, mint a magyar zsidóság büszkeségének aposztrofálják, mi az asszimilánsok prototípusának tartjuk. S ha mi ezért politikai ellenfelei is vagyunk, mégis tisztelettel meghajtjuk az elismerés zászlaját az ősz politikus előtt.

A Pesti Izr. Hitközség, Dizengoff tel-avivi főpolgármester felkérésére 5 fontot (85 pengőt) adományozott Bialik, a nagy héber költő emlékéért szolgáló „Héber Kultúr Alap” javára.

A több milliós költségvetéssel operáló Pesti Izr. Hitközséget élénken karakterizálja ez a „nagylelkű” adomány.

ÉVA VILLA

Szováta Fürdő

(ERDÉLY)

Kényelmes penzió, kitűnő ellátás
Mérsékelt árak!

Felvilágosítást nyújt:
BAKOVITS IRÉN

junius 1.-ig HATEG (Romania)
junius 1-től ÉVA VILLA SOVATA

SZÉDEREST.

*Bizony megesik most is
az olyan nagy csoda,
hogy lesz a kis kunyhóból
királyi palota.*

*Ki hinné, ki gondolná?
Szegény öreg zsidó
egyszerre csak király lesz,
magasan trónoló.*

*S a törődött anyóka
— ugye milyen csodás! —
királyné lesz belőle,
csupa bók, ragyogás.*

*A kisfiu, ki mindig
halvány és szomorú,
most négyszer bátran kérdez,
igaz királyfiu.*

*És a sutban felejtett
épés öregleány
királyleánnyá válik,
viruló és vidám.*

*S a vén koldus, ki máskor
házalva kéreget,
a király mellett dalol
diadaléneket.*

Federer S. Sándor
az Új Ut szlovenszkói tudósítója.

Ő is szigorúan tartja meg a Peszachot . . .

A budapesti *aut orthodox* izr. hitközség II. Rákóczi Ferenc halálzásának 200-ik évfordulója alkalmából a Kazinczy-utcai főtemplomban ünnepélyes istentiszteletet tartott. *Preis* főkantor énekkarral alkalmi zsoltárokat adott elő és a nagy fejedelem megemlékezésére *Sussmann* Viktor rabbi a nyitott frigyláda előtt mondott megható imát a hazáért és nemzetünk boldogulásáért.

✱

Princz Jakab likörgyáros és Krausz Miksa bőrkereskedő, akik a tordai zsidó életben is élénk szerepet játszanak, 25 év óta olyan érdemeket szereztek a kereskedelem és az ipar terén, hogy a román király előbbi elsőosztályú, utóbbit pedig második osztályú érdemrenddel tüntette ki.

NEIGER J.

ÉTTERMEI

VI., Teréz-körut 4.

Nagy széder est!

A széder adja: DÉRI JENŐ á m.
kir. Operaház ny. tagja

Borotva és fatuskó.

Kaliforniában most zajlott le a kormányzói tisztségért a választási küzdelem. Upton Sinclair, aki mint a szocialista párt jelöltje erősen ostorozta a reakciót és a bürokráciát, kibukott.

Ebből az alkalomból Albert Einstein a következő vigasztaló levelet intézte a kiváló író és publicistához: „Midőn fiam 5 éves volt, borotvával fatuskót akart hasogatni.

Őn bizonyára azt hiszi, hogy ez a próbálkozás egyaránt veszélyes volt a fatuskóra, mint a borotvámra.

Téved.

Ez a kis epizód jutott eszembe, midőn Ön a választási küzdelemben indult.

Nyugodjék meg az eredményben. Vigasztalódjék azzal, hogy ma olyan furcsa időket élünk, midőn a borotvaéles logikának a durva ökológ fatuskója előtt meg kell haljania.

✱

Tristan Bernard, a nagy francia színpadi szerző, a következő nyilatkozatot tette:

— Szemtelen alakok, azt a hírt terjesztették rólam, hogy elhagytam felekezetemet és kikeresztelkedtem. Az igazság az, hogy semmitsem gyűlölök jobban, mint a kitérést.

— Barmicvám alkalmával — mondotta Tristan Bernhard a haftórát nemcsak kitűnően olvastam, de úgy is énekeltem, mint valami kántor. A zsidó énekért általában rajongtam. Széder-estéken én voltam az előénekes. Még ma is hányszor dalolom csöndes órákon: Ki lau noé, ki lau jóé . . .

✱

Az Izraelita Magyar Irodalmi Társulat Majmuni-ünnepé. F. hó 14-én, vasárnap d. e. 11 órakor tartotta meg az IMIT a Pesti Izr. Hitközség dísztermében Majmuni-ünnepét, Majmuni Mózes az egyetemes művelődés szempontjából is nagyjelentőségű kiváló filozófus és teológus születésének 800. fordulója alkalmából.

A nagyszabású ünnep elnöki megnyitóját Wertheimer Adolf, az IMIT elnöke mondta. Dr. Hevesi Simon a Pesti Izr. Hitközség vezető főrabbi, Majmuni munkáinak interpretálójá Majmuniról a bölcsészről, dr. Guttmann Mihály, a Rabbiképző igazgatója pedig Majmuniról, a kodifikátorról tartott előadást.

Dr. Hevesi Simon magasan kiemelkedő előadása valósággal lenyűgözte a nagyszámú hallgatóságot, amely kirobbanó tapsorkán közben lelkes ovációban részesítette a nagy tudós főpapot.

✱

A Rivieran lefolytatott nemzetközi teniszversenyen a svéd király is részt vett, akit Wittmann lengyel bajnok 6:4 arányban győzött le.

RITUALIS HÁZTARTÁSOKBAN

A húsvéti nagytakarításnál
és a húsvéti ünnepék alatt,
nélkülözhetetlen

A KOSER ÉS SEL-PESZACH

mindent tisztít!

KAPHATÓ: MINDEN FÜSZÉR ÉS FÉSTÉKÜZLETBEN
GYÁRTJA: A BPESTI ORTH. RABBISÁG FELÜGYELETE ALATT,

HUTTER ÉS LEVER RT. BUDAPEST

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

Hazavonulók szent találkozója

(Jiddisből; Grünberg Gyula)

Nem aranybányászok vagyunk mi itt a slvatagban,
hisz Isten sziklamezeiben aranyerekre úgysem bukkanunk.
Ezt tudták már apáink és tudjuk mi is.

Mik vagyunk hát akkor mi itten? Mik vagyunk?
Dalos sziklarobbantó tábor.
Megszállott lelki szent dinamók.
Szívünkben égő erdők vad tüze lángol.

S tudjátok, e fájdalom jajjait merről sodorja felénk a szél?
Honkereső seregek éhségtől kicserepesedett ajkairól:
Földet, sok földet nekünk, kenyeret adjatok
Kanaán-foglaló atyáink feltáruzó jussából.

És hogy ma már éled, pezseg minden a pusztában,
mindezért csak karjainknak hála.
Széjjelzúzzuk e sziklás föld „szent páncélját”
hogy kétezer év után újra hazai kenyeret ehessünk
hazai források vizével hűsítsük kiszáradt inyűnket.
Im már zöldelnek a búzatáblák,
olajfák hajtanak új rügyeket,
hogy a szent anyaföld áldását élvezhessük végre;
mi és gyermekeink meg jószágaink
s mindenki, ki hajóval közelít partjainkhoz,
és őszinte-igaz szívvel járul szegény asztalunkhoz.

A világ 70 sarkából özönlöttünk ide
s mégis ugyanegy melódia zeng csontjainkban.
Oroszország, Lengyelország, Lettország volt a hazánk;
németek, románok földjéről;
a napos Jémenből, a komor Balkánról;
Perzsiából s a Kaukázus hegyeiből jövőnk
és nem aranyat keresünk.
Sziklákat robbantunk.
mert kenyérföldet kell varázsolnunk Isten szent pusztáiból.

Mi vagyunk az új alchimisták.
Isten elsorvadt haldokló földjéből
élő falut kotyvasztottunk!
az örökbecsű névvel diszítettük: Tel-Hai!
Magaslatainkon terpeszkedő Galilea
kicsiny falva olyan drága nekünk,
mint a tefilin-sel-ros egy szent koponyán.

Hetven gálut-otthonunktól
már igen-igen messze távolodtunk.
Hogy apáink-anyáink éltek-haltak ott?
Hogy ott ringott bölcsőnk
és most héberül beszélő szánk először ama nyelven gagyogott?
A gyilkosan emésztő beteges honvág

szívünkben többé már nem üt tanyát.
Az ifjuság villámló éle napról-napra
hatalmas sziklákba ütközik és hullanak
nagy darab aranyak, hullanak és mi hullani hagyjuk...

A nap perzselő tüzeben sziklát-sziklába tör a kéz.
Alkotók éneke száll a föld felé. Ébredj halottaidból
sivataggá züllött hazája a népnek!

De este szelid báránként pihen a kéz.
Lábak letjenek vad, mámoros táncot
új, földszagu dalok
lázaz friss ütemére.

Oroszország, Lengyelhon (Lettország volt a hazánk:
németek, románok földjéről;
a napos Jémenből, a komor Balkánról;
Perzsiából s a Kaukázus hegyeiből jövőnk
és nem pranyat keresünk.
Sziklákat robbantunk,
mert kenyérföldet kell varázsolnunk Isten szent sivatagából.

Hevesi Ferenc dr.:

Majmuni Mózes

Az egész művelt világ ünnepet szentelt a zsidó eszmevilág hatalmas képviselője Majmuni Mózes emlékezetének, születése 800. évfordulója alkalmával. És valóban Majmuni nemcsak a zsidóság számára jelent örök értéket, nemcsak zsidó szempontból igaz, amit róla mondtak, hogy „Mózesből Mózesig, nem volt Mózeshez hasonló” — igaz ez az emberi gondolkodás minden viszonylatában, mert Majmuni hatása az emberiség lelkületére, világfelfogására igen jelentékeny hatás; örök értéke ő az emberiség szellemtörténetének.

Auvergne-i Vilmos, Halesi Sándor, Beauvaisi Vince, Albertus Magnus, Aquinoi Tamás, Occam Vilmos, Cusai Miklós, a két Mirandola, Jean Bodin, Servet, Scaliger gondolkodására mély befolyást gyakorolt; *Rabbi Moyses*-től rengeteget citáltak és még többet plagizáltak névtelen átvételekben és így a középkori filozófia tanítómestere lett, a scolasticizmus atyja, akit nem csupán az *aquila synagogae* (zsinagóga sasa) elnevezés illet, méltán nevezhetők őt *aquila ecclesiae*-nek is, hiszen a keresztény vallásbölcselet is belőle merített és az újraéledő modern scolasticizmusnak is ő a kútforrása.

Leibniz is belőle merített, ha nem is követte; a *monád* elmélet alap-gondolatát a *mutazilita kalám* atomelmélet váltotta ki belőle, mely elmélet első ismertetője (és cáfolója) *Majmuni* volt a *More Nevuchim*-ben. De hatása élt Spinozában és Bergsonban is, úgy hogy valóban az egyetemes emberi gondolkodás irányításában jelentős szerepe volt és meg vagyok győződve: lesz még.

Majmuniról tévesen állította egy illusztris, laikus író, hogy zsidóul érzett, görögül gondolkodott, arabul írt. Arabul is írt, a görög filozófiát kiválóan ismerte, felhasználta, alkalmazta, de leghatalmasabb művét, a *Misne Tóra* 14 kötetét héberül írta és gondolkodása önálló és eredeti, tipikusan zsidó gondolkodás volt. Zsidóul érzett és zsidóul gondolkodott.

Egy kiváló, régi filozófus a bölcselet elmélkedőit igen érdekes hasonlattal karakterizálta. Szerinte háromféle filozófus van: hangya-, pók- és méh-filozófus. A *hangya* gyűjt, egybehord mindent földalatti raktáraiba,

ahol a mindenfelől szerzett kincseit tárolni és őrizni szokta — ilyen az *eklektikus* és *realista* bölcsező, aki a természet adottságait valóságnak elfogadja és azokból hordja össze világszemléletének elemeit. A *pók* önmagából fejleszti hálójának szálait és a szép, geometrikusan, szabályosan megalkotott konstrukció közepén gubbaszkodva várja áldozatait, kik hálójában megakadnak és annak szálaiban meghurkoltan mozdulni sem tudnak — ez a *rationalista* filozófus, ki saját magából bontakoztatja ki „more geometrico” gondolatai pókhálóját, mellyel önmagát és azokat kik eszméi szövevényébe tévednek, teljesen guzsbakóti. A harmadik olyan, mint a *méh*, mely összegyűjti a virágok himporát, azt saját bensejében teste anyagával összegyúrja és mézet szűr belőle. Azok a bölcsek ezek, akik a reális tényeket, a természet adottságait kellőképpen értékelve és azokat eszméletük, öntudatuk, lelkük logicitása és elméjük futásának eredményeivel, belső szemléletükkel és gondolataikkal synthetizálva, alkotnak filozófiai rendszert és így egyszerre kritikusai is és támogatói is mindkét ősi bölcséleti iránynak a rationalisnak és empirikusnak az összefoglalói az élet és a gondolat minden jelenségének.

A zsidó filozófusok, az egy Spinózát kivéve, mind a harmadik típus-hoz tartoznak, elismerik a jelenségek valóságát, az exact tudományok alkatelemeit azonban elméjükkel megbírálván és értelmükből kifejtett synthezissel egybefoglalva, külső és belső elemekből építik meg gondolatrendszereiket.

Ez a jelenség jellemzi Majmuni Mózes. Ezért rendszerét majdnem *ismeretkritikai* rendszernek is tekinthetjük. Már ahogyan az ósanyag problémájával szemben áll, ez az attitudeje is jellegzetesen ismeretkritikai. Felsorakoztatja az érveket mellette és ellene és ezen érvek *antinomiája* az emberi gondolkodás *antinomisztikus* sajátosságára mutat.

Igaz, hogy állást foglal e kérdésben végül is. Nem híve az ósanyag örökkévalóságának. A feltételezett ósanyag a valóságban nincs meg, nem tapasztalható, csak egy idea, amelyre a világ magyarázatához nincs szükség; a szigorúan vett tudományosság pedig nem vesz igénybe olyan hypothesis-t, amelyre szüksége nincs. Ezenfelül az ósanyag elve, mint *mechanikus* principium, kizárja a szabadság és spontaneitás fogalmát a természetből és így elménk és öntudatunk, valamint az élet e *való* megnyilatkozását mellőzve, a vak esetlegesség és mechanikus kauzalitás törvényszerűségével a jelenségek leghatalmasabb csoportját megmagyarázni nem tudja. A szabadságot, a spontaneitást pedig a *legközvetlenebbül* tapasztaljuk: saját énkben, a szellemi életben, mely szárnyaló sasrőptében mindent inkább mutat, mint zord okozati függést és vak lebilincseltséget. Az ósanyag feltételezésével a szellemi élet rejtély marad, megoldatlan talány és ha még a fizikai tünemények magyarázatánál sincs rá szükség, mert van jobb és egyetemesebb világmagyarázatunk, minek akkor ezt az elvet világszemléletünkbe felvenni.

Itt száll szembe Majmuni Aristoteles és a görögök materializmusával. Itt tipikus zsidó a gondolkodásmódja és ebből fejleszti ki fenséges zsidó theológiáját és erkölcsanát.

Majmonides rendszerének érdeme, hogy a tudomány területét el nem hagyva, kora tudásába állítja a vallásos hitet, azt *tudássá*, ismeretté avatja, teljesen a zsidó *dáasz elohim* fogalma szellemében és, hogy oly elméletet nyújt, mely szinte maradék nélkül oldja meg a világproblémákat.

Amikor *Seierlen* filozófia-történetében azt mondja, hogy a filozófia egyes korszakainak elején, mint iránynyitó és mutató hatalmas fáklya-fény, három nagy zsidó bölcsező áll: *Philo* a hellenista filozófia, *Gabirol* a középkori bölcsélet és *Spinoza* az újkor kezdetén, mi ehhez a névsorhoz hozzáfűzhetjük *Majmuni Mózes* nevét, mert közöttük talán ő volt a *legnagyobb*.

Csermely Gyula:

Naftálovics honvéd

1917 peszách hetében a bukovinai fronton verekedtünk a muszkával. A mi tüzéink gorombán lőtték az oroszok állásait, az oroszok tüzei még gorombában a mieinket és mikor vagy mi azt hittük, hogy már megporhanyítottuk a muszkát, vagy a muszka úgy vélte, hogy már megporhanyított jól minket, vagy mi kezdtünk támadásba, vagy ő.

Denique alig mult el nap, hogy jól oda nem mondogattunk egymásnak, de persze nem élő szóval, mert mi nem tudtunk oroszul, az orosz meg nem tudott magyarul, hanem ólommal bélelt hegyes acélsüvegecskékkal üzengettünk egymásnak.

Nap-nap után heves összecsapásunk volt az ellenséggel.

Mikor elfoglaltam állásomat a meste-kanyestei alagut közelében, melyet az oroszok mindenáron birtokukba akartak venni, még öt zsidó katona volt a századomnál, de peszách előtt egy héttel már csak egy volt, a többi közül az egyik hősi halált halt, három pedig súlyosan megsebesült.

A megmaradt hittestvér-katonám, Naftálovics Mózesnek hitták, Kassa környékének egy kis jisuvjából való volt. Nagyon vallásos ember volt, ezenfelül pedig derekas ben tóra is, aki úgyszólván könyv nélkül tudta a Szentírást, a Genézis első szavától a Krónikák második könyvének befejező mondatáig.

Csendesebb óráinkban sokszor elbeszélgettem vele és bizony megcsodáltam nagy tudását, mert mindenre, ami szóba került, tudott egy-egy idézetet a szent könyvből. Így többek között arra, hogy már tizennégy hónap óta nem volt szabadságon, idézte Bölcs Salamon király a Kohelethben előforduló nyolcadik fejezet, nyolcadik verse: én mislácháasz bámilchómoh, harcban- háborúban nincs szabadság.

S mikor arról beszéltünk, hogy jöllehet kevesebben vagyunk, mint ántánték és Amerika, mégis mi fogunk győzni, Naftálovics honvéd azt mondta:

Feltételenül. Hát van nekik egy Hindenburgjuk, egy Mackensenjük, egy Szurmayjuk? . . . Már Salamon király mondta, hogy: tajvoh chochmoh migevüroh, hogy többet ér a nyers erőnél a bölcsesség. Hogy önekik olyan páncélos hadiszereik vannak, amik körbeforgó széles szántalpakon mozognak s amiket tank-eknek hívnak? Már erre is megfelelt Dávid fia, mondván: többet ér a hozzáértés, a jó hadvezetés, minden páncélnál.

Mózes hittestvér valósággal benne élt a Bibliában és mindennek, ami körülötte vagy övele történt, tudott valami kapcsolatot a szent könyvvel. S mikor — közeledvén peszách ünnepe — kissé lehangoltan megjegyezte, hogy hány zsidó és nem zsidó családban siralommal fog válni a husvét vagy a peszách vigsgája, mert hirül fogják venni, hogy családjuk velemely tagja elesett vagy súlyosan megsebesült: mikor Naftálovics ezt a megjegyzést tette, szeme azon nyomban már lángolt is.

A mi szent prófétáink! — kiáltott fel lelkesen, — Már Ámosz hánovi mondta vehófácti chágéchem löével vöchol siréchem rökinoh, ünnepnapjaitokat a gyász napjaivá fogom változtatni és dalaitokat sirámokká . . . Már tavaly és tavalyelőtt is hány zsidó család asztalánál könnyek közt folyt le a széder és hány jóra való keresztény szülőnek lett keserű a husvétü ünnepe! . . .

Minél közelebb kerültünk a peszáchhoz, annál nyugtalanabb lett Naftálovics Mózes. Idegesítette a kérdés: megérkezik-e idejében a hazulról már avizált mácesz?

Négy nap mulva peszách . . . három nap mulva peszách és a csomag még nem érkezett meg . . . elveszett? . . . S ha elveszett, mit fog ő csinálni? Mert hogy chómecot nem eszik, inkább krumplin és — ha kaphat — tojáson fog élni, az bizonyos.

Két nap mulva peszách . . . holnap erev peszách . . . a csomagban alkalmasint

husvétí szalámi is lakozik . . . de a csomag csak nem érkezett meg, most már már biztosra vehető, hogy vagy eltévedt a csomag, vagy elveszett.

Végre huszonnégyszáz órával első széderezte előtt, vagyis a chόμεc eltakarításának estéjén, nem a csomag érkezett meg, hanem a század postásküldönce a jelentéssel, hogy hátul az ezrednél a csomag, de mert a kelleténél nagyobb s neki volt ám cipelni valója elég, hát ma nem hozhatta el, de holnap feltétlenül elhozza.

— Hát csak hozd is, fiam, — hagytam meg az embernek, jó békebeli megszokottsággal hozzátéve a parancsomhoz: — és ha cigánygyerekek potyognak, akkor is! . . .

— Igenis, főhadnagy úr, — húzta ki magát a legény és elment.

Másnap, erev peszách napján délután! Nem cigánygyerekek potyogtak, hanem olyasmi, ami százszorta veszedelmesebb a purdéknál. Az oroszok a tartalékaikat lötték; shrapnellek pukkantak a felhők közt, gránátok fúrtak tölséreket a talajba; istenkisértés volt a belőtt területen való közlekedés, de az én derék emberem, akit útközben ért a tánc, híven teljesítette a parancsot, amit kapott volt. Csuszva-mászva-kúszva, itt is takarást keresve, ott is, végre ép bőrrel megérkezett és elhozta a várva-várt csomagot. Le is hordtam ezért, mondván, hiszen várhatott volna az a csomag öreg estéig is. Nem parancsot hoztál számunkra az ezredtől, hát miért játszottál az életeddel, hékás?

Nafálovics, mikor átvette a csomagot, előbb ugrott egyet örömében, majd ijedten összecsapta a két kezét.

Ilyen ítéletidőben, testvér?! — kiáltott. — Kockáztattad az életedet és elhoztad?!

— Katonadolog, testvér! — felelte nevetgélve az ember. — Egy-két muszka golyóbistól én még nem ijedek meg, pedig az egyikbe majd beleütöttem a fejemet.

Hat-hét nappal ezután szemem megakadt Naftálovics Mózesen. Lesoványodott arca sápadt volt és szeme mint a lázasé úgy fénylett.

— No, mi az, Naftálovics? — kérdeztem. — Beteg maga, hogy alig áll a lábán?

— Főhadnagy úr, alázatosan jelentem, nem vagyok beteg, csak éhes vagyok, — felelte az ember.

— Éhes? Hát a mácesz és a füstölthús?

— Nem nyúltam hozzá, főhadnagy úr. . . .

— Talán felbontva érkezett a csomag és valaki, otromba tréfából, darab kenyeret vagy szalonnát tett beléje?

— Semmi ilyesmi, főhadnagy úr; más okból nem nyúltam a máceszhez, csak éppen, hogy „majce-t csináltam” a két estén. Egyébként krumplit ettem, de csak keveset, mert alig volt krumpli a századnál. Csak paszuly és káposzta volt, az meg chόμεc.

— Nem értem, Naftálovics. Volt mácesz is, hús mégis koplalt?

— Igenis, kérem alássan! Mert eszembe jutott Dávid király példája s én hűségesen követtem a példáját.

— Dávid király példáját? Hogy-hogy? . . .

S ekkor olyasmit hallottam az embertől, ami éppen olyan meglepő, mint megható volt s ami klasszikus dokumentuma volt annak, hogy az igazi zsidóban milyen is az igazi vallásosság. Hogy nemcsak azt tartja szentnek, amit parancsol vagy tilalmaz a tóra hétszázötvenháromja, hanem követendőnek az ősök szép példái is.

SIRKÖVEK

Városi üzlet: Budapest, VII.,
Károly-kr. 3 c. Dob-u.sarok
Telefon : 34-9-95.

PFEIFER ÉS HESZKY

kő-aragó mesterek sírkőraktára

Budapest, X., Újtemetőnél.

Telefon : 48-6-47

— Tessék meghallgatni, főhadnagy úr, — kezdte Naftálovics Mózes és szeme mintegy visszazarándokolt a multba. — A Krónikák első könyvében olvassuk, hogy a filiszteusok Bethlehemben táboroztak, Dávid pedig, aki a várában ült, kedvet kapott annak a kútnak a vizére, mely Betlehem egyik kapuja alatt látta el innivalóval a várost. S ekkor Dávid három vitéze keresztültörte magát az elenséges filiszteusok táborán, életük veszélyeztetésével vizet mertek a megjelölt kútból és elvitték a királynak a várba. De Dávid nem itta meg a vizet, hanem áldozatul mutatta be az Urnak, mondván: távol legyen tőlem, hogy én megigyam, mert életük kockáztatásával hozták.

— Nos, főhadnagy úr, — fejezte be az ember — hozzányulhattam-e ahhoz a máceszhez, amit életveszély közben hozott nekem onnan hátulról a küldönc? Mind odaadtam az embernek, aki elhozta, a máceszt is, a füstölthúst is, mindent . . .

És én nem tudtam, mit feleljek az embernek. Korholjam-e azért, mert helytelenül alkalmazta a szoltáros nagy király példáját, tekintettel arra, hogy nem élete fenntartására volt szüksége Dávidnak a vízre, csak éppen, hogy megkívánt azt a jó vizet. . . . vagy dicsérjem-e azért, mert ezzel is megmutatta az én katonám, milyen szíve szerint igazi zsidó ő? Aki a kimondott parancsokon felül azt is parancsnak veszi, pro fro interno, hogy kövesse az ösök szép példáit? . . .

Megindultan hallgattam és büszke voltam Izraél népére, hogy ilyen jellemeket is termel ki magából.

Márkusné Beer Erzsébet:

A legboldogabb ember

Özvegy Grün Jakabné karonfogva vezette be fiát a kis laboratóriumba, amelyben a „Sanitas” kozmetikai cikkek készültek.

A rokonszenves külsejű ifjú, akinek szemét fekete szemüveg védte, tapogatódzva kereste meg íróasztalát.

Mély sóhajtság szakadt fel kebléből, midőn az öblös karosszékre ült.

Vak volt.

Néhány hete történt, hogy kísérletezés közben felrobbant egy lombik és annak szerteröppenő szilánkjai megsebeztek szemeidegét.

Ez a robbanás szemevilágáról élete minden álmát, minden reményét is elpusztította.

Pedig hogyan küzdött, hogy magának egzisztenciát és jogot teremtsen a boldogságra! . . . Hogyan feszítette meg minden erejét, minden energiáját, hogy a jómódu Bergerék elé állhasson, s emeltfővel ígérhesse meg nekik, hogy nyugodt életet, jólétet tud nyújtani Etelka leányuknak.

Most mindennek vége, minden, minden hiába volt . . .

Míg kezei tapogatódzva keresték az íróasztal ismert tárgyait, lelke a multban járt . . .

A küzdelem és keserűség, amelyet ez a szerencsétlenség tetézett be, régi ismerőse volt.

Gimnazista korára nem panaszkodhatott.

A jó piarista atyáknak kedvence volt ő, a zsidó fiu.

Szinte büszkék voltak zsenialitására, amely a kémia terén nyilvánult meg. Többízben olvastatta fel a jószágos Pintér tanár a „Kémiai Közlöny”-ben megjelent egy-egy cikkét az osztály előtt, hányszor hallotta, hogy reá büszke lesz az intézet . . .

Reá, a zsidó fiura! . . .

Az érettségi vizsgán a főigazgató is gratulált és átnyújtotta neki az iskola alapítványából a 10 drb körmőci aranyat . . . neki az osztály egyedüli zsidó tanulójának. Nagy jövőt jósolt, s kérte, ha fejlődő lángesze nemzetközi nagyságra emeli, ne feledje el azt, hogy a magyar hazában

ringott bölcsője, hogy magyar tanárok fejlesztették ki lelkében tűzzé az isteni szikrát.

Nagy reménységgel, hatalmas ambícióval hagyta el a gimnázium régi, kopott épületét.

Indult az életbe... ő, a zsidó fiu.

Ekkor kellett megtanulnia, hogy az életben nem minden függ az embertől. Nem a szorgalom, nem a tehetség, nem a törhetetlen akarat, a kaján sors irányítja az életet...

S ez a kérlelhetetlen sors az életbe induló, felfelé törtető zsidófiut az egyetem kapujában gáncsolta el.

... Numerus clausus!

Hiába a színjeles bizonyítvány, hiába minden tudás, hiába a piarista tanárok biztatása, ajánlólevele, az egyetem kapuja nem nyílik meg előtte...

Lángpallósu sötét árny áll vele szemben, pallósának villogó lángját árgó vörös betűk alkotják: Numerus clausus!...

Ha nem szegény, nyugdíjas öregasszony volna az édesanyja, ha a kis lakóházon kívül, amelyet szülői nélkülözés árán szereztek meg családi fészeknek, mehetne külföldi egyetemre.

Tanulhatna, szerezhetne hírt, dicsőséget a magyar névnek, ő a zsidó fiu.

De gondohatott ő erre?!...

Nem volna lelke öreg édesanyjától elvenni azt a kis kényelmet, ami-
ben a világháboruban hősi halált halt atyja hagyta.

Egyetemre nem mehet, élni akar, tehát dolgoznia kell.

Zsidó szívóssága leküzdött minden nehézséget.

A telefonkönyv szaknévsorából vette sorra a vegyészeti gyárakat.

Kilincsel, ajánlkozott, végre boldogan állapíthatta meg, hogy egy
havi próbaidőre a „Derma” vegyészeti gyár laboránsa lett.

Három esztendőt töltött itt.

Megtanulta a női szépség szereinek készítési módját.

Ő, aki azon ábrándozott valamikor, hogy nevről új elemeket fognak
elnevezni, hogy korszakalkotó vegyi találmányaival boldogítja az emberi-
séget, megismerkedett az arc és kézkenőcsök, a hajvizek és egyéb ken-
dőszerek tudományával.

S amidőn látta, hogy manapság nagyobb e cikkek fontossága minden
egyébénél, kuporgatott pénzén „Sanitas” cég alatt műhelyt nyitott.

Önállóan állította elő laboratóriumában az ártalmatlanságuknál fogva
immár közkevdeltségnek örvendő kozmetikai szereket.

Boldogan gondolt arra, hogy Bergerék elé áll, elmondja miye van,
miye lehet s megkéri szíve bálványának, Etelkának kezét.

Igaz, hogy ezek szívesebben látták gyönyörű gyermekük mellett
Kovács Györgyöt, a dúsgazdag Sas-utcai Kohn és Társa nagykereskedő
cég egyedüli tulajdonosát, mert szerintük mégis csak biztosabb bázis az,
mint egy vegyi konyha, még ha olyan jól menő is, mint az övé.

De mellette állt a leányka szerelme, aki inkább választaná a vén-
leányi sorsot, míg más oldalán a házasesetlet.

S most, amikor végre eljött az idő, hogy édesanyja unszolására, maga
számára boldog családi fészket rakjon, a kegyetlen sors ismét elgán-
csolta őt.

Őt, a szegény zsidó fiut.

Szíve és lelke mélyéből sóhajtott fel.

Mindennek vége!...

Nem látja többé a nap fényét, sem a nyíló virágot, nem gyönyörköd-
hetik Isten alkotásainak szépségében és le kell mondani arról a határ-
talan boldogságról, hogy Etelka a felesége legyen.

Hogyan is tehetné azt, hogy magához láncolja azt a ragyogó szép leányt?!... És hogyan állhatna Bergerék elé, ... ő, a szegény világtalan zsidó?!...

Agya zakatolt. Lelke a kétségbeesés határán állt.

Hiszen, ha ez az ősz öregasszony nem volna itt a szomszéd szobában, az ártatlan szerekből is tudna még összeöntögetni olyan italt, amely után itt a földön nincsen ébredés!...

Édesanyja miatt kénytelen tovább élni ezt a reménytelen, sötét életet, amelyben csak a lemondás tüskéi teremnek számára...

Úde, ismerős hang riasztotta fel kábulatából.

Nyílt az ajtó, fejét kis, leányos kezek simogatták.

— Manó! — hallotta — édes Manó, hát végre itt vagy megint?!...

— Itt Etelka — felelte csendesen — látod milyen állapotban.

— Csakhogy végre látlak, csakhogy meggyógyultál!

— Gyönyörű gyógyulás!... — felelte keserűen. — Roncs vagyok, aki mindenkinek csak terhére lehetek... Inkább pusztultam volna el!...

— Manó! — riadt fel a leányka — hogy beszélhetsz így?!... Ha te elpusztulsz, mi lesz velem?!...

— Etelkám, — szolt keserűen a fiú, — én elvesztettem a csatát!... Hogyan merésznélnek téged, akit olyan nagyon szeretek nyomorult magamhoz láncolni?!... Én majd élem a szerencsétlenek életét, te pedig... te megtalálod a megérdemelt boldogságot!...

A leány halkán válaszolt.

— Szóval te nem hittél nekem, te nem bízál bennem?!...

Te azt gondold, hogy én ebben a helyzetben elhagylak, most, amikor éppen a legnagyobb szükségem van reám?!...

— Érts meg engem Etelka — válaszolta a fiú — sokkal jobban szeretlek, semhogy arra mernék kérni, hogy légy a feleségem... Nyomorék vagyok, aki terhet jelent mindenkinek, aki a környezetében van.

A leányka érezte, hogy komoly érveléssel nem ér célt.

— Manó, — szolt pajzánul — szívesen emlékezel te egyáltalán a velem kapcsolatos elmúlt időkre?

— Hogyan érted ezt?...

— Úgy, ahogyan mondom!... Emlékezel-e arra az időre, amikor úgy tavasszal a ligetben sétáltunk?... Azt mondtad: a hajam olyan, mint a levelekkel játszó napsugár, a mosolyom a virágfakadás, arcom a hamvas gyümölcscsel vetekedik...

A fiú arcáról nagy könnycseppek peregtek le.

— Boldog idők!... — tört fel a sóhaj a fiú lelkéből — ... emlékszem!... de miért hozod ezeket elő?...

— Csak!... — és incselkedve folytatta — Te igazán nem akarsz, hogy én legyek a legboldogabb asszony a világon?!

— Hiszen éppen azt akarom!...

— Már pedig ez csak melletted lehetek!

A sirok ápolása

úgy a régi kerepesi-úti mint az új központi izraelita temetőben **április hó** közepén veszi kezdetét. Befizetése a **Pesti Chevra Kadisa** székházában, Erzsébet körút 26, **már most** eszközölhető. Postán is beküldhető.

— Nem értem! . . .

— Pedig megérthetné! . . . A szóke haj megőszül . . . a mosoly ráncok között elvész, a villogó fogak is megsárgulnak . . .

— Dehát mit akarsz mondani ezzel?! . . . — kérdezte tétován a fiú.

— Te csacsi! . . . — szólt huncutkásan a leány — Hát nem találok ki, hogy én melletted lehetek csak igazán boldog asszony?! . . .

— Nem . . . nem értelek! . . .

A leány átkarolta a vak fiút.

— Te persze nem tudod milyen híúk az asszonyok! . . . Kicsi fiam, neked az én arcom mindig hamvas lesz, az én hajam mindig vetélkedni fog a napsugárral . . . neked és mindig fiatal, szép leszek és amellet boldog mert te leszel az uram! . . .

A fiú kis ideig elgondolkozott, majd mosoly suhant át arcán.

— Igazad van! . . . Nekem te mindig az a gyönyörűség leszel, akit szemem látott! . . . A te arcod nekem mindig hamvas lesz, hajad a napsugár, lelked pedig az a szinarany, aminek megismertem! . . .

A fiú most hirtelen felpattant ülőhelyéről.

— Édesanyám! . . . szinte kiáltott — Édesanyám jöjj gyorsan hozzám! . . .

Özvegy Grünne, aki éppen a raktárban ellenőrizte a személyzetet, hogy a napi megrendeléseket pontosan állítsák össze, a szokatlan hangos hívást nem tudván mire vélni, berohant az irodába.

— Mi történt?! . . . Mit kívánsz édesfiam?! . . . — kérdezte ijedten.

— Édes, jóanyám! . . . Az egész világot szeretném magamhoz ölelni! . . . Én vagyok a világon a legboldogabb ember! . . .

És az ősz aszony arcáról, sűrű záporként peregtek le az örömkönyvek.

CUKOR

az orthodox hechserre reflektáló hithű hazai zsidóság részére

ezévbén is

Központi Irodánk irányítása mellett készült. Ezt a felragasztott

1935 évi dátummal

jelzett vignetták tanúsítják.

A cukor gyártása ez évben is a Selypi Cukorgyár R.-T.-nál (Budapest, V., Zrínyi-utca 14.) történt, Silberstein Dávid váci főrabbi vallási főfelügyelete alatt. Központ Bizottságunk Rabbikollégiumának vallási döntése szerint: az orthodox hívek csak olyan kereskedőnél szerezhetik be SEL PESZACH CUKOR szükségletüket, akik üzletükben kizárólag ezen központi felügyelet alatt készült cukrot árúsítanak, nehogy az esetleges elcsesrelésből vagy összekeveredésből vallási tilomszegések keletkezhesse.

Budapest, 1935. évi március havában. A magyarországi autonóm orthodox izraelita hitfelekezeti

KÖZPONTI IRODÁJA

(Budapest, VI., Eötvös-utca 19. szám.)

Emerich Zinner németbirodalmi tanár a „Dresdener Nachrichten” hasábjain hiteles adatokkal alátámasztott tudományos cikkben számol be, hogy nem Columbus Kristóf, hanem Johannes Müller fedezte fel Amerikát.

J. Müller 1435-ben született Königsbergben, akinek asztronómiai számításai alapján indultak el a felfedező útra.

Ezt az adatot eddig a kutatótörténelem tendenciózusan elhallgatta s így — természetesen a kitűnő professzor szerint — a zsidó Columbus érdemtelenül bitorolja a felfedező hírnevet.

✱

A Németbirodalom jogügyi hivatalosa „Deutscher Justiz” április 13-iki számában olvassuk „Zum Völkerrecht” című cikket, amelyben a kiváló jogtudós a következő karakterisztikus közmondásra hivatkozik:

„Egy maroknyi erőszak többet ér egy tele zsák jognál.”

Ókori dráma a peszachról

Az európai időszámítás kezdete körüli évszázadokban Nyugat műveltsége a görög kultúrán épült fel. Ez a korszak *hellenizmus* néven ismeretes. Nyugat és a Közelkelet kulturája, nem görög nemzeti, hanem görögnyelvű kozmopolita jellegű volt s alkotói az akkori kultúrvilág összes népeiből kerültek ki. Előkelő helyet foglaltak el köztük a zsidók.

A hellenista kultúra főhelyén, Alexandriában, Egyiptom fővárosában magában negyedvillió zsidó élt. Gazdagok, műveltek voltak. Görögül beszéltek, gondolkodtak, írtak. Ősi nyelvüket el is felejtették. A Bibliát is lefordították görögre, hogy újra megérthessék s ez a fordítás a pogány népek érdeklődését is felkeltette. Ezzel kezdődött a görög-zsidó irodalom.

A legkimagaslóbb hellenista zsidó írók Josephus *Flavius*, a történetíró és alexandria *Philo*, a bölcsész, ki a hellenista zsidó írók módján azt bizonyítgatta, hogy a zsidóság eszméje tulajdonképpen azonos a görög filozófiával és az egyetemes emberi ideállal. Nem csoda, hogy a sok szép mondas közt elsikkadt a zsidó eszme és az sem csoda, hogy mikor Philo művei a mult században újra forgalomba kerültek, a neolog rabbik kitörő lelkesedéssel fogadták.

Alexandria élénk zsidó irodalmi életében találkozunk először zsidó drámával.

Ezekiel az egyetlen zsidó drámaíró, kinek neve és műve ránk maradt. Valószínűleg az új időszámítás előtti évszázadban élt.

Egyetlen ránk maradt darabja kora görög drámájának modorában készült: Sok szavalás, terjengősség, szétfolyó szerkezet, kevés cselekmény.

A tragédia címe „Exagoge”; a *Kivonulás*. Szövegéből, mely csak kivonatban maradt ránk, úgy látszik valami derék zsidó iskolamester tanítványai okulására kiírta belőle a vallásos szempontból tanulságos és jól szavalható részeket. A drámai jeleneteket, melyek nem igen érdekelték, mellőzte.

A kézirat elején fel van sorolva a dráma csekélyszámú szereplője.

A játék elején Mózes a poroszlók elől menekülve érkezik a szinpadra. Hosszú monológban mondja el Jisrael történetét Jákobnak Egyiptomba költözésétől fogva, saját születését, a Nilusi kalandot és neveltetését a királyi palotában. Menekülnie azért kell, mert megölt egy robotfelügyelőt, ki egy zsidót bántalmazott. „*De íme, két lánykát látok ott!*” fejezi be beszédét. *Miután megkérdezte, kinek a lányai, így felelt Sepphora:*

*Ó jövevény, országunk Lybia.
Határait sokféle törzsek lakják,
még a fekete aethiopok is.
Egy ura van a földnek, egy királya,
de városunknak bírása és ura
az én atyám, ki mind e lányok atyja.”*

Most hiányzik a folytatás, szövegünk csak annyit jegyez meg: „*Most Sepphora házasságáról van szó.*” Ezután Sepphora, úgy látszik, néhány töredékes szóból, Mózesről és házasságukról beszél. Valószínűleg a beszélgető Sepphorához és Clushoz csatlakozik *Raguel* és *Mózes*, ki elmondja, hogy álmában látomása volt. A szöveg így folytatja:

MÓZES:

*Trónszéket láttam órjas hegytetőn
s az égig érő széken ült egy férfi,
ki legnemesebb nemből származott.
Diadém volt fején, kormánybot balkezeiben
s a jobbkezeivel intett énnekem.
Én most a trónhoz léptem, mire ő
a kormánypálcát átnyújtja nekem
s meghagyja, hogy trónját foglaljam el.
Most lábamnál az egész földet láttam,
a föld mélyét s az egek tetejét.
A csillagok le lábaimhoz hulltak
s én megszámloltam őket. — Körülem
halandó népből harci tábor nyüzgött. —
Igy ébredtem fel s keblem most is retteg.*

RAGUEL:

*Nagy látomást nyújtott az Isten néked,
bár élnek még, midőn valóra válik!
Mert nagy trónust fogsz majd megdönteni,
pályadíjt osztasz s népvezér leszel.
Mert láttad mind az emberlakta földet
s Isten egét, mely föléje borul,
ez azt jelenti, hogy elédbe tárul
a múlt, a jelen s mind az eljövendő.”*

Valószínűleg ezzel végződött a játék első része.

A második rész foglalkozik a darab tulajdonképeni tárgyával, az egyiptomi kivonulással. A „felvonás” elején Mózes a pusztában megpillantja az égő, de el nem hamvadó csipkebokrot.

*„De lám! E bokor jele mit jelent?
Hihetetlen ez s embernek csodás:
Magas lángok csapnak ki a bokorból
és minden ága épségben marad.
Mi ez? Megyek és megnézem közletről;
halandónak hallatlan dolog ez.*

ISTEN:

*Megállj, fiam! Ne jöjj közelebb, Mózes,
míg saruidnak szíjját meg nem oldod,
mert ime, szent a föld, amelyen állasz
s a bokorból Istennek Lelke lángol.
Légy bátor, fiam! Hallgasd szavamat!
Mert halandó szem nem láthatja arcom,
de szavaimat meghallgathatod.
Hát jöjj idebb: Im, én vagyok atyáid,
Ábrahám, Izsák s Jákob Istene
s emléküekért s ígéretemhez képest
megmentem mostan héber népemet.
Elém hatott szolgálóimnak keserve.
Eredj tehát és hirdesd szavamat
először mind a héber nemzetségnek,
majd a királynak parancsom szerint:
„Egyiptomból vezesd ki népemet!”*

Mózes mentegetődzik, mire Isten parancsára elhajtja botját, mely kigyóvá s újra bottá változik; ezután keze bélpoklos lesz és ismét meg-

gyógyul. Ezután Isten utasítást ad Mózesnek a tíz csapás megtételére s az Egyiptomból való kivonulás módjára, majd utasítást ad a pászach évenkénti megünneplésére. „Még egyszer beszél ugyanerről az ünnepről és még pontosabb szabályokat ad” jegyzi meg a kivonatoló, de nem állhatja meg, hogy ezekből a pontosabb utasításokból is ne jegyezzen fel vagy húsz sort.

Most valószínűleg Mózes és a csipkebokor távoztak a szinről és nyomban bejött a *hírnök*, ki elmondta, hogy mindaz, amire Isten Mózeset kioktatta, a szinfalak mögött meg is történt, majd folytatja:

*„Midőn a nép kiszállott lakhelyéről,
nagy haddal ment utánuk Fáraó,
lovassággal, sok négylovas szekérrel,
vezérekkel és számos alvezérrel,
rettentő volt a hadseregnek száma.
A gyalogság, lándzsások a középén,
de út maradt a futós szekereknek,
balszárnyon állt a lovasság egy része,
jobbról Egyiptom többi hadai.
Magam is láttam: Se szeri, se száma;
száz miriád vitéz volt a seregben.
Hogy szembe érkeztünk a héberekkel,
némelyek a Vörös tengernek partján
sűrű seregben szerte heverészték,
mások ételt adtak kis gyermeküknek,
a nők a vándorlástól elbágyadtak.
Sok igavonó volt ott, házi szerszám,
de harchoz nem volt semmi fegyverük.”*

Mózes csodákkal tartja távol az egyiptomi sereget, majd vesszejével száraz utat nyit a Vörös tengeren át.

*„Minnyájan most ez úton áttolongtak;
sarkukban nyomult a mi seregünk,
az éjszakát nagy lármával betöltve.
Egyszerre csak minden szekerünk, mintha
leragadt volna kereke, megállt.
Az égen át tüzes sugár cikázott,
Segítségükre most jött Istenük.
Midőn már ők a tulsó partra értek,
nagy hullám támadt s hömpölygött felénk.
Egy emberünk meglátta s így kiáltott:
„Fussunk a legfelsőbb Isten kezétől!
Nekik segít, minket pedig megöl!”
Most bezárult a Vörös-tenger torka
s elpusztította mind egész hadunk.”*

Valószínűleg ezzel véget ért a játék középső része s a harmadik felvonás következett. Ez bizonyára a pusztai vándorlást s a Tíz Parancsolat kihirdetését tárgyalta, talán a frigsátorról és különféle zsidó törvényekről is volt benne szó. Mi volt a darab vége? Talán Mózes halála, akár *Mádách Imre: Mózes* c. drámájában, melyet 10 évvel ezelőtt mutatott be a budapesti Nemzeti Színház.

Nem tudjuk, hogy Ezekiel csak ezt az egy drámát írta-e, vagy írt-e többet, voltak-e más zsidó drámaírók és hogy ezek a darabok színre kerültek-e Alexandriában, vagy csak könyvdrámák voltak-e. Ezekiel tendenciája mindenesetre érdekes. Zsidó hagyományokat, zsidó szertartási törvényeket propagál. A zsidók bizonyára örömmel olvasták, hallgatták.

Alexandria antiszemitaíra aligha hatott Ezekiel drámája, melyben nyomtatékosan hangsúlyozza, hogy milyen hatalmas Isten a zsidó Isten és különb az összes többi Isteneknél. Lám az egyiptomiak őseit is megbüntette a zsidók üldözéseért. Mégis üldözték Ezekiel korában a zsidókat és talán erre céloz Ezekiel, midőn az emberi vadság fölött így kesereg:

*„O, kígyó, minden bűn kezdete s vége!
Tévelygő, mely sok tévelygést hintettél,
vak tudatlanság bús kísérotársa,
emberi könnyek, sóhajok barátja!
Tilos göggel te rontottad meg Káint
s testvérölő fegyvert adtál kezébe.
Miattad lett a gyilkos vértől szennyes
Káin s lesüllyedt az Öröklét tiszta
világából az új földnek porába . . .”*

„Neuigkeitswelt” (Wien) írja, hogy a római pápa a következő nyilatkozatot tette:

Amint az apostoli székhely ezt a népet „a zsidókat” az igazságtalan elnyomatás ellen szeretettel védelmébe veszi, éppen úgy a legélesebben elítél az Isten által egykor kiválasztott nép elleni gyűlöletet, amelyet rendszerint az „antiszemizmus” szóval jelölnek meg . . .

*

A tel-avivi magyar kolónia arra kérte a magyar rádió-igazgatóságát, hogy a purimi bálkor éjjel 2 óráig közvetítsen cigányzenét.

A rádió igazgatóság teljesítette a kérést s így a Magyarországból kivándorolt ifjak Zsidóországban csárdást táncolhattak.

*

A nácik egyik hetilapja: „Seher”-ben olvassuk a következő kuriózumot:

„A zsidóság nem faj, hanem az ember és állat közötti keveredésből származó korcszülött.

Ezt a ténykörményt igazolja a Biblia is, amely ugyan elismeri az embernek Istentől való eredetét, de megemlékezik olyan kegyvesztett emberi lényekről, amelyek bűnös nexust tartottak fenn az állatvilággal.

Ennek további igazolására utal az ósrégi írásokban előforduló képekre, amelyek emberi lényeket fél állati testtel ábrázolnak.

*

Reiner Imre dr., az orth. központi Iroda jogtanácsosa e hó 18-án töltötte be ötvenedik életévét. Reiner dr. a pozsonyi jesiva

jeles növendéke volt. Majdnem 25 éve áll a magyar orthodoxia szolgálatában és ezen idő alatt hervadhatatlan érdemeket szerzett munkásságával. Ezen évforduló alkalmából szerkesztőségünk is meleg üdvözlét küldi a kitartó jubilánsnak.

✱

Most zajlottak le Tel-Avivban a világ makkabija sportünnepélyek, amelyeken minden ország, hol zsidók lagnak képviselve volt. Csak Magyarország nem.

A budapesti Vívó- és Athletikai Club (VAC) ugyan részt akart venni a versenyen, de a magukat vezérekké feltölt izraeliták eltanácsolták a klub vezetését és szándékától azzal, hogy Magyarországon nincsenek zsidók csak izraeliták s mint ilyenek mi közösségünk lehet Zsidóországgal?! Miután még éppenséggel nem akarják a sportegyesület tagjait kitenni annak a végzetes veszélynek, hogy — holile ve hasz — őket zsidóknak tartsák . . .

Hölgyek jelszava:

Minden cikket legolcsóbban vásárolhatunk

Klein Antal

új divatnagyrúházában

KIRÁLY UCCA 49.

Csányi ucca sarok.

A Teréztemplom mellett, szemben a Nagymező uccával.

Féderer S. Sándor:

A falusi zsidó

„No, gyere, szürke!” — szólt az öreg Lévy a lóhoz, mikor már eleget ivott az artézikut medencéjéből.

A ló megindult hazafelé. Esteledett. Értelmes ló volt, ismerte már a járást. Gazdája akár felé se nézett egész úton, magától is hazatalált. Az égen a csillagok fagyosan hunyorogtak, a szél kiméietlenül fujt az öreg Lévy arcába.

Kitértek a városból, a határjelző táblát is elhagyták. A ló meglassította lépteit, a kocsi egyenletes döcögéssel karikázott a leszálló estben hazafelé.

Az ember a bakon most már nyugodtan számlálgatni kezdte a vásáron keresett garasait. Nem nagy volt a nyereség. Már pedig egy kis pénz ugyancsak elkelne a háznál. A gyerekeknek új cipő kellene. Az asszonynak is már esztendeje ígér új sátlit. A sikszének is kellene kendőt venni. De ha mindent elvásárol, miből vesz friss árút!

Kettéosztja pénzét. Amit a jobb zsebébe csusztat, elteszi üzleti forgótőkének; amit a balzsebébe gyömöszöl, azt elkölti a családra. Jól végezve dolgát, nyugodtan belekezd a maariv imádság davenolásába. Davenol, davenol, talán közben el is bóbiskol. Eközben teljesen beesteledett. Lévy bácsi egyszerre csak felkapja fejét. Rémülten látja, hogy alig két-száz lépésnyire . . . egy telefonpózna mellett . . . sötét, gyanús alak áll.

Lévy bácsi homlokára hideg verejték ült. Eszébe jut, hogy alig egy hete raboltak ki valakit ugyanezen a helyen. Reszkető szájjal hirtelen imádkozni kezd, de közben szemét meresztgetve, feszülten figyeli, hogy mikor mozdul már az a sötét alak. Hátha mégis továbbmegy. De a sötét alak mozdulatlanul, mereven áll. Őt várja, őt lesi . . .

Talán jó lenne visszafordulni? — villan át Lévy bácsi agyán. Hiába a rabló utanaszaladna, talán még le is lőné — gondolja és Istenre bízva sorsát, hagyja tovább poroszkálni a lovat, döcögni a szekeret.

Eszébe jut, hogy olyan ez a helyzet, mint mikor a hitelezők megrohanják az embert és pénzt követelnek. Mit csinál ilyenkor a zsidó? . . . Hát mit csináljon? . . . Alkuszik. Ő is alkudni fog a ganeffel. Megmondja, hogy ő is szegény ember. És a két szegény ember megérti egymást. Megfelezik a pénzt.

Igen ám, de mit csinál az ember, ha fizetéseképtelen lesz? Mindenesetre félretesz a pénzéből. Osz-posz, így fog ő most tenni a ganeffel. És már is húzza ki a jobbzséből a strimflit, amiben az üzleti tőke van és becsúztatja az ülés mögé. Csinál egy ötvenszázalékos egyességet, de úgy, hogy maradjon rajta neki hetvenöt százalék.

A családi beszerzésekre szánt összeget tehát megfelelzi a rablóval.

A távirópóznak egymásután maradnak el a kocsi mellett, már alig húsz lépés választja el a veszedelmes ponttól. Lévy bácsi még hirtelen számot vet magában az „üzlet” anyagi következményeivel: A gyerekeknek a cipőt okvetlenül meg kell venni, mert lukas cipőben télen nem járhatnak iskolába. De az asszony nem kapja meg az új sátlit. A siksze nem kap kendőt. Lógatni fogja az orrát? Lógassa!

Még csak egy telegráfpózna van hátra. Lévy bácsi már látja is, amint a sötét árnyék előlép és dörgő hangon rákiált: Pénzt, vagy életet! . . .

De az árnyék nem mozdul. Amit ő rablónak nézett, az egy támasztócölöp a sürgönypózna mellett.

— Ajszer e zaj! — sóhajtott fel Lévy bácsi.

Térdei még remegtek, de ajkán buzgó hálaima kelt.

Csolula templomában

Az évnegyedenként Amerikába vitorlázó huszonhét galeon kifutott Cadix kikötőjéből. Elhajóztak a partvédő erőd fekete falai alatt és a várfalon eldördült a három üdvözlő ágyúlövés, mire a huszonhét gálya viszonzásul háromszor futtatta fel árbócaira a lobógót.

A dagály hullámai szemben rohanták meg a hajó orrát. A parti szél öblösre dagasztotta a vitorlákat és a háromárbócos, magasfedélzetű gályák teljes sebességgel bukdácsoltak az Atlanti óceán hullámain. Csakhamar eltűnt mögöttük a kikötő zsibongó sokasága s a partvonal utolsó foltja is elmerült a látóhatáron.

Sevillai kereskedőkkel voltak tele a hajók, kiknek egyedül volt szabadalmuk az Ujvilággal való kereskedésre. Ládák, hordók, kötélcsomók és kis mozsárágyúk közt szédülő fejfel rendezgették áruikat, noszogatták szolgálkat és veszekedtek a hajóslegényekkel. Aztán ismerkedni kezdtek az utitársaik kiknek együtt kell elviselni a kéthavi utazás unalmát, veszélyeit.

A gályák mindjobban eltávolodtak egymástól s az egész látóhatáron elszéledve vitorláztak közös céljuk felé.

A „Santa Trinidad” hátsó fedélzetén összebujva, szűk körben kuporgott mintegy harminc utas. Egyikük hangosan imádkozta a rózsafüzért, a többiek felkapták a hangot és lelkesen hadarták végig az imádságot.

A kis matrózinás ájtatosan nézte őket. Időnként megállt mellettük és ő is velük imádkozott. A kormányos vigyorogva nézte.

„No hiszen, téged is könnyen lóvá tettek,” szólt a hajósinashoz, miközben nagyokat sercentett a fedélzetre. Majd a gyerek csodálkozó pillantására, hozzátette: „Zsidó kutyák egytől-egyig. Engem ugyan nem csalnak meg ezek a farkasok, akárhogy is fitogtatják a báránybőrüket.”

„Lehetetlen,” vélte az inas. „Törvény tiltja, hogy ujkeresztények az Indiákra menjenek. Még azok sem szállhatnak hajóra, kik bármiféle atyafiságának valaha meggyúlt a baja az inkvizícióval!”

A kormányos nevetett. „A törvény törvény. De „sárga csikóval” mindenhova el lehet menni. Egyébként, mi közöm hozzá! A kapitány biztosan tudja, hogy mit csinál.”

Mendoza Ferenc időnként elhagyta társait és a hajó orrára állt. Álmodozva nézte a víz játékát. A hajó felkapaszkodott a hullámok tarajára, majd lezuhant a hullámvölgybe, mintha meg sem állana a tengerfenékgig, s ilyenkor Mendoza úgy érezte, hogy eláll a szíve verése. Finom vízpör hintette be ruháját. Megkapaszkodott a kötelekbe és gondolkodott.

Büszketekintetű, széptermetű fiatalember volt Mendoza Ferenc. Előkelő ruhát viselt és nem titkolta vagyonát, mint társai, a bujdosó maranuskok. Száz éve úzték ki a zsidókat Spanyolországból s az ő családja már több, mint száz éve katolikus. Mennyire beléjük ivódott az új hit! A régi hit szombatjáról, ünnepeiről alig halvány emlékezet élt még bennük. S ez is miért? Hiszen semmi közösséget nem éreztek vele. De a környezet örök ellenséges vizsgálódása, a „Szent inkvizíció” törvényszékének szakadatlan veszedelme dacot ébresztett bennük s elevenen tartotta zsidóságuk tudatát. Nevelésük rettegést keltett bennük az „ördög vallása” iránt és büszkeségük mégis az ősök példája felé vonta őket. Különösen az asszonyokkal van sok baj és miattuk támad a legtöbb veszedelem. Soha nem lehet tudni, hogy egy gyónás alkalmával mi pattan ki s viszi kínzókamrába, máglyára a családok egész sorát.

Ferenc tudja, hogy szigorú Isten a zsidó Isten. Kérlelhetetlen szabályai vannak a nap minden órájára, az ember minden cselekedetére és minden falat ételre, melyet hívei lenyelnek. A lélek meggörnyed és a velő

kiszárad az emberben, ki híven betölti a zsidó törvényeket. És Ferenc mégis elszökött, társaival együtt a „szent inkvizíció embersütő istenének örökös nyomása alól, hogy Amerikában szabadon szolgálhassák a régi törvényeket.

Van-e menekülés az örök nyomás alól? Találhat-e nyugalmat az üldözött zsidó?

A nap elbujt. A fekete ég alatt versenyt rohantak a felhők és a hullámok. Üresen, visszhangtalanul mormolt a menydörgés és a vízbe csattant a mennykő. A vihar zúgásába tehetetlen, halk morajként szűrődött ki a hajófenékről a marranusok fáradhatatlan, lelkes imádkozása. . . *

Vera Cruzban szállottak partra. Az utasok gyaloghintóba szálltak. Meztelen vörösbőrű bennszülöttek serege vette vállára a rengeteg málhát. Végtelen sorban cipelkedtek hegynek fel, völgybe le a főváros, Mexikó felé.

A levegő forró volt. Mélységes kék ég borult a pálmaerdők fölé. Barátságos völgyekben kis indián falvak álltak. Alig tengett-lengett bennük néhány ember. A kunyhók jórésze rombadőlt, fel volt perzselve. Az indián lakósok félelemtől eltompult tekintettel nézték az átvonuló európaiakat. Időnként leroskadott egy-egy kiaszott rézbőrű teherhordó. Korbáccsal ösztökélték továbbhaladásra. Mikor már nem bírt talpraállani, levágták a fülét és ha ez sem segített, leszúrták. A keselyűk mind kisebb köröket írtak le felettük.. . .

Az emberkaraván felett széles körökben keringett néhány keselyű. tökélték továbbhaladásra. Mikor már nem bírt talpraállani, levágták a fülét és ha ez sem segített, leszúrták. A keselyűk mind kisebb köröket írtak le felettük.. . .

Mendoza Ferenc mélységes részvétellel nézte ezeket a tökresilányított, jogtalan embereket. Ő, a zsidó meg tudta érteni a helyzetet. Ime, perverz kegyetlenség rejtőzik az európai kultúra fényes máza alatt is; szeretetet erkölcsöt hirdetnek fényes ruhában, csiszolt szavakkal, ragyogó kongresszusokon, de a valóság mindebből csak az, amiről sohasem beszélnek: az ököl, mely alatt a gyengébb görnyed.

Mexikóban a tágas fogadóba szálltak a maranusok. Megfogadtak egy becsületesképű bennszülöttet és levelet küldtek vele Uj-Leon tartományba Don Carvajal kormányzónak, ki szintén marranus volt. Közölték vele érkezésüket és kérték, legyen segítségükre abban, hogy ők is megtelepedhessenek Uj-Leonban, ahol a marranusok szabadon élhettek zsidómódra a kormányzó védelme alatt. A kormányzó hugának, Carvajal Juditnak férje volt a titkos zsidó község rabbija.

Multak a napok és a marranusok mind nagyobb izgalommal várták a választ. De a válasz késett. Megbujtak fogadói szobáikban, senki előtt sem mutatkoztak s egyetlen gondolatuk volt csak, mielőbb szabadulni az örökös üldöztetéstől, egy kis nyugalomhoz jutni Uj-Leonban, a nagyérdemű kormányzó védelme alatt.

Egy délután Ferenc nem bírt türelmetlenségével. Sétára indult a városban. Nézelődött az utcákon, ahol rengeteg rombadőlt házát látott, melyek még úgy állottak, ahogy hetven évvel ezelőtt Cortez hódító spanyoljai feldúlták őket. Nézte a bevándorlók rohamos új építkezését és órákig ácsorgott a főtéren épülő hatalmas templom előtt. Ott fog állni az új székesegyház, ahol hajdan Viclipuclí hadisten temploma állt. Az épület alacsony, de falai, pillérei, oszlopai szinte otrombán vastagok. Minden földrész más építkezést kíván. És Mexikóban az építésznek mindig földrengéssel kellett számolnia.

Estefelé tért vissza Ferenc a fogadóba. A ház előtt csoportosulást látott. Midőn a kapuhoz ért, egy előkelő ruhájú úriember lépett elébe. Nyakláncán a szent inkvizíció **familiárisainak**, benfenteseink jelvénye. Az úriember megemelte tollas baretjét Ferenc előtt és mélyen meghajolt. Ferenc hasonló udvariassággal viszonzta köszönését. Az idegen úr megkérdezte:

„Lovag úr, ugyebár a „Santa Trinidad” utasai közül való?”

„Igen,” válaszolta Ferenc. Az idegen úr ismét meghajolt:

„Akkor engedje meg, hogy átvegyem a kardját. A szent inkvizíció nevében foglyom.”

A kormányzósági palota földszintjén volt a börtön. Ablakai a főtérre nyíltak. Ferencet a „Santa Trinidad” többi utasaival együtt tágas teremben helyezték el, ahol már várták őket az új-leoni titkos zsidók. Őket is most hozták be az inkvizíció poroszlói. Köztük volt Don Carvajal kormányzó is, kit példadás kedvéért meg is bilincseltek.

A mexikói zsidók szeretettel üdvözölték az új jövevényeket. Ugy tekintették egymást, mintha testvérek volnának, régi ismerősök, noha soha hírét se hallották egymásnak és egymástól távoleső világűrsekben töltötték életüket. A mexikóiak elmondták, hogy már régen gyanakodtak rájuk az inkvizíció kémei. A kormányzó tekintélye miatt azonban nem merték zaklatni őket. A peszachot azonban mindnyájan együtt töltötték a rabbinál, Carvajal is velük volt. Ekkor minden nyilvánosságra került s csupán még időbe telt, míg az inkvizíció előkészítette mindnyájunk elfogatását és szabad kezet nyert a tartományi kormányzó személye ellen.

„Legyetek bátrak, mint az oroszlán és okosak, mint a kígyó,” idézte Carvajal az evangéliumok szavait társainak, mikor másnap reggel sorra vitték őket kihallgatásra.

A tárgyalás gyorsan folyt. A bizonyítékokkal szemben nem volt helye tagadásnak és a marannusok nyomban megvallották titkos zsidóságukat. Csak a fiatal Juan nem válaszolt a hozzántézett kérdésekre. Juan örökké ábrándokba merülve bámult maga elé és ha megszólították, megriadt, mintha álomból ébredne. A bírák előtt is csak mosolygott. Finoman, szelíden mosolygott, egy szót sem szólt, mintha nem is értené faggatásait. Konoksága felbőszítette a bíróságot. Hiszen a bűnös vallomása nélkül nem lehetett ítéletet hozni. Ezért kellett az inkvizíciós törvényszéknek minden eszközzel beismerő vallomásra kényszeríteni a gyanúsítottat. Másnapra kitűzték ellene a kínzóvallatást.

Társai körülvették, bátorították. Ha állhatatos marad, felmentik. Az ő sorsuk már meg van pecsételve. Máglya vár rájuk, „előlegül a pokol tűzéből”. De Juan ismét csak mosolygott és ábrándozva nézett maga elé.

Éjszaka lett. Éjfél tájban Ferenc sikoltásra ébredt. A többi rab is felriadt. A cella rácsos ablakán a hold ezüst sugárkévéje hullott be. Juan a holdfényben állt, szemgolyója kifordult, arca elrémült.

„Álmod láttam — tördelte halkán — Dávid király jött le hozzám. Palástja olyan volt, mint a fellegek és keze mint a holdsugár. Benyult az ablakon és orvosságot öntött a szájába. Azt mondotta: Ettől soha többé nem fogsz fájdalmat érezni!”

Juan összeesett. Órákhosszat élesztették, míg feleszmélt. Reggel elvitték a kínvallatásra. Késő délután hozták vissza. Átesett a tortura első és második fokozatán. Teste felpuffadt a betöltött víztől, keze, lába kificamodva, csontjai eltörve és egész teste tele volt véraláfutásokkal. De nem vallott. Mikor társai zokogva vették körül, mosolyogva szólt rájuk: „Nem fájt. Nincs semmi bajom.”

Másnap újra elvitték, a harmadfokú tortúrára. Arcára borított vizeskendővel kísérleteztek. Tüdeje megrepedt a lélegzés nehéz voltától, orrán, száján szivárgott a vér. De nem szólt semmit, nem érzett fájdalmat, csak hallotta verseket, az ő verseit, melyeket lelkében költött és soha még el nem mondott.

Éjjel súlyos láz fogta el. Hangosan verseket kezdett recitálni, fülnehallott verseket. Szólt a világ szépségéről, Isten hatalmának titkairól, az élet fényességéről. Társai térdén állva, sírva hallgatták és Ferenc korommal

feljegyezte a falra a verseket. Évszázadokig éltek ezek a dalok azután a marannusok között. Reggelre meghalt Juan.

A per véget ért, már csak az ünnepélyes befejező aktus volt hátra, az **auto da fé**, a „vallásos cslekedet”, ahogyan a hitbéli bűnösök megégetését nevezték. A marannusokat elválasztották egymástól, külön-külön cellákba helyezték el őket, sőt a tekintélyesebbeket elosztották a városba, a szent inkvizíció familiárisainak házi őrizetére. Jöttek hozzájuk a papok, hogy megmentsek lelküket az ördögtől és kibékítsék őket az Egyházzal. A megtérő bűnös nyilvános bűnvallomást tehet a máglyák előtt s akkor évekig tartó penitencia árán megszabadul a haláltól. A főkolompusokat bűnbánat esetén is megölik, de kegyelemképen a máglya meggyújtása előtt megfojtják őket.

Mendoza Ferenc nem volt főbűnös. Ellene csak a „Santa Trinidad” utasainak levele szolgált, mely Carvajal kormányzó irataival együtt a bíróság kezébe került. Mendoza Ferenc fiatal volt és módjában állt megmen-teni életét. De milyen áron? Szembenézzen máglyára kötözött társaival, mikor hazugságnak vallja ősei eszméit, melyekért társai szeme láttára halnak meg? Gyáva megfutamodóként nézze végig, mikor meggyújtják a rőzsét az eleven emberi testek alatt? Carvajal Judit is köztük lesz és leánya, Eszter, kihez annyira vonzódott közös fogságuk alatt. Ők nem fog-nak meghátrálni. Juan holtteste mellett esküdtek meg, hogy nem tagadják meg őseiket. Szomorú hősiesség!

És ha megmenti életét, milyen lesz ez az élet? Bizonytalan ideig tartó fogság és életfogytig tartó internálás. Örökös felügyelet alatt állana és szakadatlanul gyóntatná zaklatnák, míg az elnyomástól és megalázta-tásoktól elhűlyülne. És az élet mégis szép!

Ferenc tudta, hogy nem juthat érett elhatározásra. Pillanat hangulata fogja eldönteni, hogy a vértanúságot választja-e, vagy a megalázkodást.

Ismét éjszaka volt. Három nap múlva lesz az **auto da fé**. Ferenc kinézett a börtönablakon a főtérre, ahol már álltak a tribünök a nézőközönség számára és már fel voltak szerelve a máglyák. Egymás mellett álltak a fa és a rőzserakások, közepükön karóval, melyhez hozzáláncolják az elítéltet.

Az éjszaka fülledt volt, az egész természet némává meredt. Vörös réztányérként járt a hold az égen.

Hirtelen meglódult a föld. Bugás hallatszott a mélyből, melybe össze-omló háztömegek robaja és ezernyi ember rémült ordítása keveredett. Fél-meztelen emberek rohantak a térre, eszeveszett kavarodásban. Az első robaj elmúltával hallani lehetett a romok alá temetett sebesültek és hal-doklók jajgatását, sikoltozását.

Ujra felbúgott a föld mélye. Ferenc fejére vakolat hullott. A fal több helyen megrepedezett. És Ferenc hirtelen dühös elszántsággal belekapasz-kodott az ablak vasrácsába. A meglazult fal engedett és Ferenc néhány perc múlva véres tenyérrel, tépett ruhában kint volt a téren és elkevere-dett az örvöngő sokaságban.

Egy pillanatra visszanézett a börtönre. Van-e segítség társai számára, Eszter számára? Új földrengés hullámozott végig a városon. Ferenc elterült a földön. Aztán felugrott és nekiiramodott az omladozó szűk utcáknak.

Fent a felhők fölé nyúló magasságban, nem messze Mexiko városától sístergő robbanással tűzoszlop szökkent az égére.

A Popokatepetl tűzhányóhegy kitört.

Hajnakra megszűnt a földrengés, a tűzhányó elnyugodott. Ferenc vaktában vágott neki Mexikó magaskultúrájú volt urai, az aztékok észak-keleti hadiútjának, mely széles kőkockákkal volt kirakva.

Ment, időnként nekirugaszkodott és szaladt. Nem tudta, merre megy, csak menekült az üldözők elől, kik már több, mint egy évezred óta csör-tetnek minden zsidó sarkában.

Időnként megpihent az út mentén húzódó erdőkben. Éhségét banánnal és a szentjánoskenyér fa gyümölcsével csillapította. Indián falvakon haladt keresztül. A rézbőrűek ijedten pillantottak a fehér emberre, mikor azonban zsarolás és erőszakoskodás nélkül továsietett, csodálkozva néztek utána.

Éjjel egy elhagyott nidiánkunyóban halt. Másnap folytatta útját. Ismét indián falvakon haladt keresztül. Az utcákon holttestek feküdtek. Láztól eszméletlen emberek gubbasztottak a házak előtt. Testükön a fekete himlő apró hólyagjai. A házak belsejéből nyögés, jajveszékelés hallatszott. Senkisémm törődött már Ferencel, ki kettőzött léptekkel sietett át a haldokló telepeken. A spanyolok hurcolták be a rettenetes járványt Amerikába és a bennszülöttek szervezetének szokatlan betegség a lakosság javarészét kiirtotta.

Az éjszakát ismét üres kunyhóban töltötte. Sok, sok üres indián kunyhó volt az út mentén. Rosszul aludt, rémképek gyötörték, hőség kínoztá. Reggelre testét apró vörös foltok borították. Feje kábult, rogyadozó léptekkel haladt tovább. Testének egyes részein a vörös foltok felhólyagzóttak. Egyre jobban szédült, szeme előtt vörös karikák cikáztak. A láz! A testét mindjobban ellepő vízhólyagocskák vérral teltek meg. A himlő! Dél lett és Ferenc zsibongó agyában tisztán merült fel, hogy most van Mexikóban az *auto da fé*. Most kötozik a máglyára a marranusokat. Carvajal Juditot és a tizenhat éves Esztert. Gyertyát tartó apácák, díszruhába öltözött előkelőségek ülnek a tribünökön. És a hóhérok fáklyája meggyújtja a máglyát. Felcsap a rettenetes rőzseláng és vastagon gomolyog a nedves fatörzsek füstje. Az apácák énekelnek. És a mártírok...

Ferenc sírt. Ruháján végigcsurogtak a könnyek. Nyögött és összevissza szavakat kiáltozott. Mintegy félálomban küzdött tovább. Ment-e, feküdt-e, maga sem tudta.

Az út két oldalán összeszűkült az őserdő. A fák koronája sátozott terített az út fölé. Az út mentén és bent az erdő sötétjében rombadólt épületek állottak. Benőtte az őserdő, omladékaikon tarka gyíkok mászkáltak.

Egyszerre tágas tisztássá tágult az erdő. Gyönyörű paloták romjai borították a hatalmas területet.

Csolula volt, az azték istenek szent városa. Ferenc már hallott róla. A romok közepén meglehetősen épségben állt Viclipuclí főisten lépcsőzetesen épült temploma.

Az égen vörös sávok jelezték az alkonyatot, de a nap még forrón tűzött a kövekre. Ferenc ment a templom felé. Felhaladt a tetejére. Az épület teteje lapos volt, alacsony párkány vette körül. Egyik sarkán tornyocska állt, benne Viclipuclí isten rettenetesarcú szobra. Az isten szája nyitva volt. A tető közepén, a kőpadlózatban ki volt faragva a nap korongja, sugarai csatornaszerűen ágaztak el a tetőtérasz széléig. Ezeken a napsugár-csatornákon folyt el az áldozatok vére, kiknek itt elevenen tépték ki szívét, melyet a bálványisten szájába tettek.

Ferenc a tetőn állt és körülnézett. Északon magas hegylánc vonult, nyugaton a Popocatepetl cukorsüvegalakú kúpja füstölgött. Kelet felé esett a talaj és rengeteg őserdő borította egészen a látóhatár széléig, hol a kristálytisztá levegőn át kéklgett az Atlanti ocean.

Ferenc kellemes lankadságot érzett, tagjait bizsergés töltötte el, mintha gonosz álomból ébrednének, mintha hosszú küzdelem végére ért volna. Hiszen a dél már régen elmúlt; a déli szenvedések már az örökkévaló semmiségbe tűntek.

Alkonyati szél hűsítette halántékát és szeme elé finom fátyol ereszkedett. Ugy érezte, hogy megszabadult az örökös nyugtalanságtól és minden üldöztetés megszűnt.

A bálványisten torzképe vigyorogva állott előtte. Ferenc nem undorodott tőle. Tisztán és nyugodt fejjel megértett mindent: *Az egész világ Csolula temploma*. Gyönyörűséges természet közepette emberi szellem, emberi kezek mesterműve. De mindezek tetejére az emberek mindig bálványt állítanak. Nevezik bálványait eszméknek, nevezik háboruknak, nevezik haladásnak. De otromba bálványok mind, melyek csak arra valók, hogy a gyönyörű világban élő nagyszerű embernek ürügyet szolgáltatssanak beteges kegyetlensége, titkolt gonoszsága kiélésre.

Ferencet boldog érzés töltötte el, úgy érezte, hogy mindent ért és mindent megbocsájt. Vannak az életnek kiváltságos pillanatai, mikor az ész és szív megnyílik a mindenség befogadására. Ferenc oly könnyűnek érezte magát, mintha minden pillanatban repülni tudna. Szeme előtt egyre sűrűsödött a függöny és eltávolodott tőle a világ...

A rommezőn keresztül lassú ügetéssel közeledett három fegyveres. Fehér andaluziai öszvéreik nyakán ezüst csengők csilingeltek.

Ferenc nem látta őket. Csak a csengők csilingelését hallotta. Olyan volt ez, mint a menyország csengetyűi. És kitárt karokkal, mosolyogva kiáltott fel:

„Emberfaló isten, Viclipuclí, milyen szép a te világod!”

Az öszvérek megállottak. Az egyik fegyveres leszállt. Nyakán az inkvizíció familiárisainak kerek ezüstjelvénye függött. Puskáját egy omladékra támasztotta és gondosan célzott. A hosszú, szélesszájú csőből láng csapott ki. A dörrenés ugrándozott a romfalak közt, míg elenyészett az őserdő sűrűjében.

Ferenc kinyulva vágódott el a napkorongon a bálvány előtt, hol hajdan az azték papok tépték ki az áldozatok szívét a hadisten tiszteletére.

g—l—

**A Budapesti Aut Ort. Izr. Hit-
község felügyelete alatt termelt**

husvétí orthodox kóser palacktej és tejtermékek

kaphatók és megrendelhetők összes fiokjai-
nál és az orthodox izr. fűszerkereskedőknél

Budapesti Központi Általános Tejcsarnok R.-T.

**Angol, francia uridivat
fehérmű- és kalap-
különlegességek**

Schulzer és Schimmer

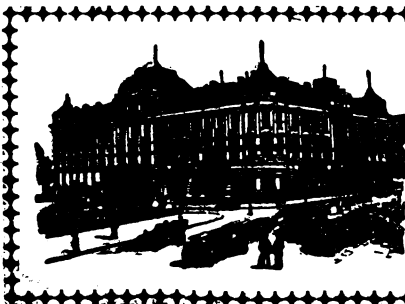
**Budapest, VI., Andrásy-ut
47. szám. Telefon ; 14-5-99.**

Szerkesztésért és kiadásért felel: Márkusné Beer Erzsébet.

Előfizetési ár: Egész évre 12.— P. — Csehszlovákiában 80.— kc. — Jugoszláviában 160.— dinár. — Romániában 400 leu. — Másodrendű papíron 25%-kal olcsóbb. Intézményeknek 24.— pengő.

Szerkesztőség: **Budapest, VI., Andrásy-út 84.** Telefon: 10-7-12.

Kiadóhivatal: Bukarest, N. Filipescu 57., Bratislava, Venturska 5.

BUCAREST GRAND-HOTEL

„LAFAYETTE”

CALEA VICTORIEI, 11

A főváros legmodernebb, legtisztább,
legkényelmesebb és legolcsóbb szál-
lódaja. Szobák 130 Lei-től.

EZÜST

disztárgyak,
evőeszközök
a legolcsóbb árban

Schleifer

ezüst-
áruüzem

Ierakatában, Andrassy-ut 33. (Nagy-
mező-u. sarok) Üzem: Kazinczy-u. 10.

Telefon: 43-5-28

Használt ezüsttárgyakat és régi ezüst-
pénznemeket a legmagasabb áron veszünk

Ami a szülőket
legjobban érdekli!

Leány- és fiúruha,

Leány- és fiúkabát

Litzmann Irma

Bpest, VI. Király-u. 18.

Prima hús, hizlalt baromfi

legolcsóbb napi árban

REICH JÓZSEF

כשר *mészárszékében*

VI., Hegedűs Sándor-utca 17. szám

Hunyady-téri csarnokkal szemben

Pontos kiszolgálás. Telefon: 29-1-10.

GEDULDIGER HUGÓ

BÉLYEGZŐGYÁRA

BUDAPEST, VI.,

Vilmos császár ut 17.

Telefon: 22-8-95

FURNÉROK

keményfa enyvezett lemezek legolcsóbban

GRÜN SÁNDOR

Budapest, VII., Kazinczy-u. 22.

☎ Telefon: 42-6-97 ☎

KNAPP MIKSA

képesített szücsmester

Szücs és szőrmeáru üzlete:

BUDAPEST, VI.,

Nagymező-utca 14. szám.

TELEFON: 20-4-53

Szőrme, bundák, boák nagy vá-
lasztékban. Alakítások, javítások
j u t á n y o s á r o n k é s z ű l n e k .

Nyári megóvást felelősséggel vállalunk.

Doprava a rozsirovaine casopisu „Uj Ut” (Nová cesta) povolilo csl.min.vnútra pod cisl.

9662 1932 5. dna 15. II. 1932.

A román királyság területére való bevitelt és terjesztést a bucaresti román kir. Sajtó-
államtitkárság 1932. szept. 2-án kelt 6037 sz. alatt engedélyezte.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára